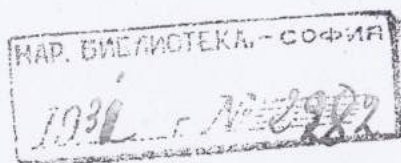

XXXII. II. 688

МАКЕДОНСКИТЪ ЕМИГРАНТИ ВЪ ШВЕЙЦАРИЯ ПРЕЗЪ СВѢТОВНАТА ВОЙНА

Отъ Z.

СОФИЯ
Печатница ЕЛИСЕЙ ПЕТКОВЪ
1931

Македонските емигранти въ Швейцария презъ свѣтовната война

Отъ Z.

Презъ сѣдбоноснитѣ за Македония 1917/1918/1919 години въ Швейцария се срещнахме нѣколко емигранти, предимно студенти, родомъ отъ Македония, и съ затаенъ дѣхъ следѣхме развитието на събитията, които щѣха да решатъ сѣдбата на нашата родина.

Нѣмамъ претенцията да дамъ пълно изложение на това, що предприехме въ туй отчаяно положение, когато предъ очитѣ ни загиваше нашата родина. Азъ искамъ само въ нѣколко бѣгли чѣрти да предамъ каква бѣше водената борба срещу похитителитѣ на Македония — сърби и гърци, които се мжчеха да задавятъ истината въ потоци отъ лжи и клевети.

Презъ туй време азъ прекарвахъ въ Женева центъра на гръцката и сръбска пропаганда. Отъ тукъ по-лесно можеше да се следи всичко, що тѣ предприемаха за да заблудятъ общественото мнение въ Швейцария и въ свѣта за да прикриятъ истината, че македонското население е българско по произходъ и народностно съзнание. Отъ тукъ най-добре се виждаше каква ще бѣде сѣдбата на нашата свидна родина и какво можеше да се направи при тия тѣй тежки условия, за да се разбули измамата. Македонскитѣ емигранти искаха да се чуе поне гласътъ на българитѣ отъ Македония. Тѣ възставаха срещу лжжата и измамата, за да заклеймятъ фалша на ония държавници лицемѣри, които, за срамъ и позоръ на човѣчеството, тржбѣха, че ратуватъ за свободата и тържеството на малкитѣ народи, че воюватъ за самоопредѣлянето на народитѣ, а всичко вършеха задъ кулиситѣ за да подхвърлятъ Македония на нова робия и

да я подѣлятъ, както нѣкога бѣха подѣлени дрехитѣ на разпнатия Бого-човѣкъ.

Това бѣха години, когато всѣки македонецъ, кждето и да се намираше, въ кой да е край на свѣта, въ Европа или Америка, изживяваше трагедията на своето отечество: виждаше и чувствувахе, че не туку тѣй за чернитѣ ни очи чужди войски отъ най-силнитѣ държави отъ Европа, подпомагани отъ азиатски и африкански пѣстрокожи, анамити, сенегалци и негри, бѣха погазили свещената земя на нашитѣ прадѣди и опустошаваха нашитѣ огнища. Тѣ не идваха за наше добро да проливатъ кръвь въ Македония.

Презъ ония кошмарни години и емигрантитѣ македонци въ Швейцария въ всѣки градъ поотдѣлно, замислиха какъ да изпълнятъ своя дългъ къмъ отечеството си. Въ началото се явиха отдѣлни инициативи безъ общъ планъ, който да обхваща дейността на цѣлата емиграция въ Швейцария — изолиранъ островъ посрѣдъ буйния пожаръ, що бѣ обхваналъ цѣла Европа. Сжщо тѣй и мѣстнитѣ студентски д-ва действаха всѣко по свой починъ.

Нѣкои отъ македонскитѣ емигранти бѣха отъ отдавна се приютили въ Швейцария и се оженили за швейцарки; други бѣха приели швейцарското поданство, повечето бѣха свършили университетитѣ въ Цюрихъ, Бернъ, Лозана и Женева или следваха още тамъ. Между тѣхъ имаше студентки и нѣкои македонки задомени за швейцарци. Всички тия чада на майка Македония сѣставиха ядката, около която се събраха всички и образуваха отдѣлни дружества на македонскитѣ емигранти въ Швейцария.

Нѣма да споменавамъ имена на членоветѣ, за да не обидя тѣхната скромность. Целта на тѣзи редове не е да се хвалятъ личности, а да се изтъкне тѣхната обща дейность, дето всѣки работѣше усърдно и допринасяше по нѣщо споредъ силитѣ си; а тая дейность е, която представлява интересъ и заслужава внимание. Мнозина отъ тия доблестни дейци, връщайки се у дома, умрѣха мъченически за своята народность. При това, да се споменаватъ имена днесъ, това значи да се изложатъ на явна гибель ония, които още сж между живитѣ и не гинятъ по занданитѣ.

Всички вървахме, че посрѣдъ швейцарския народъ, познатъ като свободолюбивъ и великодушенъ, ще можемъ, ние, синоветѣ на Македония да издигнемъ гласъ въ нейна защита отъ поругания и безсрамни клевети.

За да се види при какви условия македонцитѣ въ отечеството на Вилхелмъ Тела имаше да работятъ, срещу какви предразсѣдци и заблуди трѣбваше да се борятъ, трѣбва преди всичко да се изясни какво бѣше настроението на общественото мнение. Тогазъ ще се разбере, по какъвъ начинъ и подъ какви влияния тоя иначе трезвенъ и спокоенъ народъ, какъвто е швейцарския, отзивчивъ за всѣка права кауза, можа презъ фаталнитѣ за насъ години на общоевропейската война да се обърне срещу насъ, македонскитѣ българи, които се борѣхме за своята свобода, както сж се борили самитѣ швейцарци въ продължение на вѣкове.

Нашата идейна база бѣ, както и си остава, несъкрушима. Навсѣкжде, предъ всички, предъ цѣлия свѣтъ, заявявахме че Македония се бори да бѣде свободна.

Тридесетъ години преди да пристигне председателятъ на Съединенитѣ американски щати, за да донесе на разярена и обезумѣла Европа маслиновото клонче и заедно съ побѣдата да възвести принципа за самоопредѣляне на народитѣ, Груевъ и Дѣлчевъ, нашитѣ герои, биха ги прокламирали отъ върха на Пелистеръ планина и, върни на своя заветъ, бѣха сложили главитѣ си за тържеството на правото на народитѣ да живѣятъ свободни.

Македонскитѣ българи настѣпиха въ неравна борба срещу пълчищата на червения султанъ, за да даруватъ свобода на всички жители на Македония безъ разлика на вѣра и народностъ, както възвестиха при избухването на Илинденското въстание. За тая свобода тѣ се бореха и умираха въ продължение на половинъ столѣтие. Това именно ние подържаме чрезъ печата въ вестници и списания, дето намирахме приемъ, и устно, когато имаше кой да ни слуша.

Ние македонцитѣ едно само искаме за Македония, тази класическа българска земя по мнозинството на своето население: свобода за всички. За всѣкого, който не си закриваше очитѣ, явно бѣ, че македонскитѣ българи сж проливали изобилно кръвта си за да възтѣжествува и за тѣхъ принципътъ на самоопредѣляне на

народитѣ. Българския характеръ на Македония е признатъ изрично отъ сърби въ договора за съюзъ между българи и сърби, сключенъ на 12. II. 1912 г., скрепенъ съ подписа на сръбския кралъ Петъръ. Сщото се признаваше отъ гърцитѣ, които се присъединиха къмъ тоя съюзъ. Прочее, ако е вѣрно, че съгласенцитѣ се биятъ за свободата на малкитѣ народи, сждбата на Македония не може да се реши безъ да се допитатъ македонцитѣ каква е тѣхната воля, безъ единъ плебисцитъ извършенъ на самото мѣсто отъ безпристрастна анкета, за да стане македонския народъ господаръ на своитѣ сждбини.

Букурещкиятъ договоръ бѣ една жестока неправда: и едно велико нещастие за нашата страна, защото потъпка основния камъкъ на международното право въ наше време: правото на народитѣ да се самоопредѣлятъ. Презъ 1913 год. съседитѣ на Македония, за да ѝ отмъстятъ, разпокъсаха и подѣлиха ни безъ да се запитатъ хора ли живѣятъ или роби, които се разпредѣлятъ заедно съ територията, както е било презъ срѣдновѣковието. Ако и днесъ така се постъпва, ако това престъпление по отношение на Македония не се поправи, въпрѣки тържественитѣ обещания отъ Парижъ и Лондонъ, исторіята на Балканитѣ ще продължи да е верига отъ нескончаеми бунтове, явни или скрити, между всички народности, настроени единъ срещу другъ за общо нещастие и неволя на всички, въ постоянна заплаха за нова война.

Трѣбва да се тури край на това положение, пълно съ опасности за мира на Балканитѣ.

Нали тая страшна война трѣбва да бжде последната?

Нали тя е война срещу войната?

Срещу тази наша позиция, твърда като гранитъ, никой не можеше да се противопостави фронтално.

Но да се боришъ срещу общественото мнение, въ една страна заблудена отъ враждебно настроенъ печатъ срещу германцитѣ, всѣкидневно подържано съ тъпкане на мозъка, не е лесна работа. За цѣлия швейцарски народъ германцитѣ бѣха виновнитѣ за изтрѣбителната война, която бушуваше около границитѣ. Тѣ бѣха чернитѣ дяволи, заради които трѣбваше цѣлия швейцарски народъ да стои мобилизиранъ на границата.

и съ пушка на нозе да пази неутралитета на Швейцария. Германцитѣ бѣха опаснитѣ хора, които прегледаха неутрална Белгия, щѣха непременно да нахлуятъ и въ самата Швейцария. Това настроение, изкуствено поддържано, намираше подпора особено въ френска Швейцария, въ Ньошетелъ, Лозана и Женева, поради расовитѣ и културни връзки на французитѣ въ Швейцария съ ония отатѣкъ Жура. Затова именно най-умразни бѣха германцитѣ, а съ тѣхъ и съюзицитѣ имъ; всички симпатии отиваха къмъ Франция и къмъ нейнитѣ голѣми и малки съюзници, на първо мѣсто сърбитѣ, невиннитѣ и нещастни сърби, нападнати отъ австрийцитѣ и гърбомъ отъ коварнитѣ българи. Нищо друго не интересуваше швейцарския народъ; най-малко го вълнуваше съдбата на нѣкаква си Македония — която бѣше сръбска територия; всички се молѣха за поражението на България и на Германия. Ето психиката, която обяснява какъ сжщата тая Женева, която две години преди това предъ българскитѣ побѣди при Люле-Бургасъ и при Одринъ тържествуваше и възвеличаваше българитѣ, днесъ ги смѣташе за свои неприимири неприатели. А за широката публика българитѣ отъ свободна България и ония отъ Македония бѣха едни и сжщи. Никой не можеше да ги различи, пъкъ и не си даваше тоя трудъ. Така не само предъ човѣка на улицата, но и предъ интелигенцията, ние, македонцитѣ, бѣхме станали чудовища, които нападахме и го-нѣхме, въ съюзъ съ австрийци и германци, храбритѣ сърби любимци на швейцарцитѣ.

Прости хорица стискаха имъ ржце и имъ помагаша кой какъ може, а ние бѣхме станали по-умразни отъ германцитѣ и затова още че бѣхме слаби; насъ ни следѣха на всѣка стѣпка мѣстни и чужди детективи, които избобилствуваха по онова време въ цѣла Швейцария. Сърбитѣ бѣха приети като желани гости и посрещнати радушно не само отъ народа, но и официалнитѣ отъ кантонални власти. Тѣ наистина се чувствуваха въ приятелска страна, като у дома си; за тѣхъ бѣха отворени всички врати, заобиколени бѣха съ симпатии отъ всички срѣди на женевското общество. А сърби, гърци и ромѣни твърде ловко използваша това гостоприемство. Тѣ имаха на разположение всички редакции; всички вестници и списания, заинтересувани или не, бѣха на тѣхна

услуга — да повтарятъ всѣки денъ и всѣки часъ, че южна Сърбия (Македония) е чисто сръбска земя и македонцитѣ сж прави сърби, додето се вгълпи тая лъжа въ мозъка на хората. Една сжществена подробностъ: въ Женева сърбитѣ бѣха повлѣкли съ себе си и разполагаха съ цѣлата държавна банка за своя издръжка, а всичко останало отиваше за пропаганда. Лесно, прочее, ще се разбере отде можеше последната да разполага съ толкова изобилни сръдства въ толкозъ широки размѣри: курсътъ на сръбския динаръ се поддържахше безрезервно отъ Парижъ.

* * *

Такива бѣха настроенията въ Женева презъ 1917 год. и посрѣдъ тая неприязнена сръда трѣбваше да се пише и говори, за да се издигне гласътъ на Македония, разпната на кръстъ мжченица за вѣра и народностъ.

На 22 май 1917 г. въ Женева, въ голѣмата зала на Реформацията, въ сжщото помѣщение, дето по-късно заседава Обществото на народитѣ, се състоя многолюдно събрание отъ елита на професори, писатели, публицисти, за да протестира противъ българскитѣ зверства, вършени отъ варваритѣ българи въ окупирана Сърбия, дето влизаше и Македония, разбира се. Никой въ това събрание не бѣ въ състояние или просто не искаше да различи Македония отъ Сърбия.

Тукъ взеха думата най-първитѣ хора отъ града, за да увѣрятъ героичния сръбски народъ въ своитѣ симпатии предъ жестокитѣ изпитания, що търпи въ защита на своята честъ и свобода. Въ взетитѣ резолюции тѣ най-енергично протестираха срещу българитѣ, нарушители на международното право и на морала между цивилизованиѣ народи, защото сж прѣдприели насилственъ наборъ на войници сърби въ окупирана отъ българската армия Сърбия, да воюватъ срещу своитѣ братя сърбитѣ.

Въ това събрание най-много се отличи съ своитѣ нападки Франкъ Тома, пастиръ и духовенъ шефъ на протестантитѣ въ Женева. Тоя силенъ и увлѣкателенъ ораторъ така се бѣ омоталъ въ сръбскитѣ лъжи и така се бѣ увлѣкълъ въ своитѣ чувства и симпатии къмъ сърбитѣ, щото отиде дотамъ за да заклеми българитѣ, да се пита иматъ ли тѣ съвѣсть, иматъ ли въобще душа и, ако иматъ, часъ по-скоро да се покаятъ и да ту-

рятъ край на вандалщинитѣ, що вършатъ въ Сърбия. Отъ неговото огнено слово многохилядната публика се наежи и настрѣхна срещу тия диваци въ Европа, които се казватъ българи; разбира се, гласува единодушно резолюции каквито ѝ се поднасяха. Женевчани апелиратъ къмъ цѣлия свѣтъ срещу безчовѣчното провинение на българскитѣ войски въ окупираната Сърбия, дето вербуватъ войници и ги каратъ да се биятъ срещу сръбската войска. Подобна резолюция при сѣщия церемониалъ бѣ взета въ сѣщо такова събрание, което се повтори на 15 юни въ Лозана.

Нѣма защо да се обяснява предъ българския четецъ фалцѣтъ на тия дръзки и обидни обвинения; споменавъмъ ги само за да се види до каква степенъ е била атмосферата възбудена и какъ сж били заблуждавани швейцарцитѣ, тия иначе незлобиви хора да се насѣкватъ срещу насъ българитѣ и македонцитѣ. Кой можеше да имъ разправи и да ги убеди, че ако има взети войници въ Македония, тѣ не сж сърби; че тѣхъ никой не ги кара, насилствено въ редоветѣ на българската войска; че тѣ доброволно притичатъ при своитѣ братя войници отъ България, дошли да се биятъ за свободата на Македония.

Тамъ именно бѣ изкуството на сърби и гърци да бъркатъ Македония като сръбска територия и македонскитѣ българи като сърби. То бѣ една хитро скроена сплетня да се смѣсватъ понятията, за да не може никой да види ясно какво става, така, че бѣ невъзможно да се разсѣе тая заблуда.

По тоя начинъ се поддържаше общественото течение, което завличаше цѣлия народъ, отъ Женева до Базелъ и отъ Базелъ до Лугано. Особено романска Швейцария бѣ настрѣхнала срещу българитѣ, тия звѣрове въ човѣшки образъ, хунитѣ на Балканския полуостровъ.

Настроението бѣ неударжимо въ Женева, защото тукъ повече отъ половината жители сж французки лоданици, пъкъ и властитѣ бѣха попаднали изцѣло подъ французско влияние. Повикѣтъ срещу насъ бѣ всеобщъ; срещу германцитѣ не смѣха толкова да се надигатъ, защото тѣ сж силни съседи, пъкъ не се знае, чия ще бжде въ края на краищата победата. Затова цѣлия сѣядъ изсипвахъ върху насъ.

Нашитъ съседи бѣха на шрекъ и на всѣка стѣпка използваха това всенародно настроение. Въ омразата срещу българитѣ тѣ имъ приписваха всичкитѣ звѣрства, които ужъ вършили австрийци, унгарци и турци въ окупирана Македония и Сърбия.

Днесъ, когато мъглитѣ сж прѣснати, швейцарцитѣ, макаръ и късно, могатъ да оценятъ на чия страна е била истината и на коя страна трѣбваше да бждатъ тѣхнитѣ симпатии. Но каква полза!

Презъ 1917 г. усилията на македонскитѣ емигранти бѣха още прѣснати. Появиха се, отъ името на отдѣлни лица и дружества, статии и опровержения и то повечето въ нѣмска Швейцария, дѣто, понѣкога, намираха приемъ. Но тѣ не можеха да проникнатъ въ главнитѣ органи на печата въ Женева и Лозана, дѣто не пропускаха да се пише нищо въ полза на Македония, отъ страхъ да не ги погледнатъ на криво отъ Парижъ. Въ рѣдки случаи, когато се публикуваше нѣщо, това се придружаваше съ коментарии, които още повече усилваха клеветитѣ и лъжитѣ срещу насъ. Заблуждението бѣше така силно и умопомрачението така широко прѣснато, щото вѣстниците пишеха и хората вѣваха че Сърбия е наистина най-демократичната страна на Балканитѣ и че тя е „Швейцария на Балканитѣ“. Нека днесъ швейцарцитѣ видятъ каква обида сж нанесли на своето хубаво и свободолюбиво отечество. Тѣ бѣха заслѣпени дотамъ, че за да не слушатъ умразното име германски, измѣниха и вѣковнитѣ названия на улицитѣ си.

Въ това развълнувано море отъ страсти и интереси, македонскитѣ емигранти не се отчайваха и продължиха своята дейность въ редица срещи съ професори, държавници, публицисти, вестникари и пр.

Характерна е срещата, която пишуниятъ имъ къмъ края на 1917 г. съ горепоменатия българомразецъ Франкъ Тома. Поискахъ ауденция и чакахъ дни додето благоволи да ми я даде. Презъ това време сигурно той е събиралъ сведения отъ детективитѣ си сърби, дали може въобще да даде среща и какъвъ е българинътъ, който ще се изправи предъ него. Най-после следъ дълго чакане прие и, безъ да ме покани да седна, между насъ се завърза горедолу следния разговоръ. Азъ казвамъ:

— Вие публично заявихте, че се съмнявате дали българитѣ иматъ съвѣсть и се адресирахте къмъ инте-

лигентнитѣ, ако, въобще, има такива, да въздействуватъ предъ правителството да спре жестокитѣ и безчовѣчни преследвания срещу сѣрбитѣ, да се разкае за стореното. Ето ме, възпитаникъ на вашия университетъ, обикналъ вашата Швейцария като свое второ отечество, съ нескромната претенция и азъ да съмъ между ония, които вие призовавате. Азъ съмъ българинъ отъ Македония; чухъ вашия зовъ и ида да ви кажа, че това, което твърдятъ враговетѣ на Македония, не е истина и вие не бива всичко да вѣрвате, що ви донасятъ. Декларирамъ ви, че отчасти само ако е истина, азъ повече отъ васъ ще се възмутя отъ прегрѣшенията на моитѣ сънародници и ще се покая.

Но светиятъ човѣкъ нѣмв търпението да ме остави да продължа: прекъсна ме възбуденъ и съ силни ржкомахания ме запита:

— Я ми кажете, приятелю, допускате ли, че германцитѣ могатъ да победятъ? Удобрявате ли или не това, що вършатъ вашитѣ войски въ Стара Сърбия и Македония?

— Не съмъ компетентенъ да зная кой ще победи; никой положително не може да предскаже; отъ менъ не зависи кой да побѣди. Съ съжаление виждамъ, че взимате страната на поробителитѣ на Македония и осжждате насъ македонцитѣ безъ да ни изслушате; и ние се смѣтаме за християни, и ние четемъ Библията, тя е свещена книга и за насъ, и знаемъ добре, че нашия Спасителъ е проповѣдвалъ само любовъ, той е казалъ: „не сждете за да не бждете сждени“, а вие насъ обвинявате и ни осжждате, безъ да искате да изслушате нашата защита. Вмѣсто сждия вие взимате страна. Елате поне на самото мѣсто, въ Македония, разпитайте хората, свидетели, и съ очитѣ си ще видите кжде е истината, ще се убедите, че васъ ви заблуждаватъ и лъжатъ.

Тия думи вбѣсиха тоя Христовъ служителъ, който разяренъ се нахвърли срещу менъ съ думитѣ: „Ама вие мислите ли, че Германия ще бжде победитекка“? И безъ да дочака моя отговоръ, безъ да ми подаде ржка, ми посочи вратата.

Отъ тоя инцидентъ всѣки ще заключи, какъ се е гледало на насъ емигрантитѣ въ Женева и то отъ лица ужъ Божи служители. Сжщия почти приемъ, ако не и

по-лошъ, срѣщахме предъ нашитѣ професори отъ университета, и другаритѣ ни отъ студентство, стари приятели.

* * *

Съ настѣпването на 1918 г. положението не се подобри. Отъ началото наредиха се успѣхитѣ на централнитѣ сили. На 19 февруарий 1918 г. се подписа мирътъ въ Брестъ-Литовскъ, на 3 мартъ последва мирътъ съ Ромъния въ Бухта, а когато германцитѣ се появиха на 30 клм. до Парижъ, видѣхме приятелитѣ си швейцарци загрижени и исплашени. Въ тия тревожни дни за Женева сериозниятъ *Journal de Genève* пиша, че швейцарския народъ никога не е взималъ страна въ страшния крѣвенъ двубой, що се води до вратитѣ на Женева, и че винаги се показвалъ благосклоненъ къмъ своитѣ северни съседи, германцитѣ. Но това настроение диктувано отъ уплахъ предъ успѣхитѣ на германската армия се свърши съ тѣзи успѣхи, не трая много. Когато се видѣ, че тѣ сж последнитѣ имъ усилия, когато тя почна да се огъва подъ напора на американскитѣ войски, които безспирно, сякашъ по релси, идѣха по океана и съ прѣсни сили атакуваха изтощенитѣ вече германски линии, настроението се пречупи и застана решително на страната на Франция съ още по-голѣмо настървение.

Къмъ края на юлий 1918 год. явно бѣ вече, че победата ще остане на съглашенцитѣ; заедно съ това общественото мнение въ Женева ставаше по-невъздържано и се увеличаше въ своята умраза срещу германцитѣ и тѣхнитѣ съюзници, между които бѣше и България, па и ние, македонскитѣ българи, които не водихме война съ никого. Постепенно цѣлиятъ швейцарски печатъ взе открито защитата на Франция и воятъ срещу насъ достигна своята апогея. Единствено, що можеше да се направи, това бѣ да се пустне нѣкоя статия или нѣкоя брошурка, която рѣдко намираше читатели: никой, обаче, нѣмашевече желание и охота ад ги чете.

Това положение стана неудържимо следъ Добро поле. Интригитѣ на сърбитѣ бѣха толкозъ успѣли, щото кантоналнитѣ власти на Женева бѣха решили да изпѣдятъ насъ, македонскитѣ емигранти, отъ Швейцария, като нежелани гости. Да останемъ по-нататкъ, се дължи

на федералното управление въ Бернъ, което не даде своето съгласие. Какво зло бѣхмѣ сторили, ние нѣколцина македонски изгнаници, къмъ швейцарския народъ за да се дигне такъвъ походъ срещу насъ? Нашето стоене въ Швейцария каква опасностъ можеше да представлява за съглашенцитѣ и тѣхнитѣ сателити? Ние само дигаме протестъ срещу потѣпканитѣ права на нашата родина. Това бѣ нашъ свещенъ дългъ и ние не можехме другояче да постѣпимъ; така би постѣпилъ всѣки, който обича отечеството си.

И следъ тая тревога съ голѣми предпазвания ние продължихме своята скромна дейностъ; но животътъ ни се бѣ вече превърналъ на една верига отъ терзания, които понѣкога досигаха до отчаяние.

Още преди 16 септемврий 1918 г. известията отъ Солунския фронтъ бѣха лоши. Извѣстния Рейсъ въ допискитѣ си отъ Солунъ до Gazette de Lausanne още презъ августъ предвещаваше, че българскитѣ войници на фронта се бунтуватъ и че сж дали срокъ до 15 септемврий да се склучи миръ на всѣка цена; иначе ще захвърлятъ оржжието. На 16 с. м. съобщаваше, че общата атака е предприета по цѣлия фронтъ и че тя се развива успѣшно. Само она, който се е родилъ въ Македония и я обича, може да разбере сѣднитѣ мжки на нашата група. Предъ насъ зѣеше дълбока пропастъ, знала да погълне нашата родина; съ страхъ и трепетъ четѣхмѣ телеграмитѣ за да следимъ шествието на неприятелскитѣ войски по цѣла Македония.

Ето. на 24 септемврий телеграфиратъ, че сж навлязли въ Прилепъ, Битоля и се напжтватъ къмъ Кичево и Охридъ. Черна мъгла замрежи погледа ни, като виждахме съ ужасъ какъ загива Македония, а съ нея може би, и България: никакъвъ свѣтълъ лжчъ не се открива предъ черния вуалъ. На 27 септ. вестницитѣ съобщаватъ, че сърбитѣ окупирали Щипъ, а българското правителство поискало посрѣдничеството на Уилсона за да склучи примирие. Сутринтъ на 28 с. м. Journal de Genève излѣзе съ уводна статия „Капитулацията на България“, дето авторътъ е излѣлъ своята умраза и е далъ избликъ на своята злоба къмъ единъ поваленъ борець — чувство, което никога не се е ценило като благородно. особено, когато иде отъ единъ неутраленъ зритель.

Ние всички сме сломени. В срѣдъ тоя ужасъ прекарваме кошмарни, нощи, страдаме и усѣщаме физически болки. Въ тия трагични часове се научихме за условията на солунското примирие. . .

При все това: нашето дѣло е право и когато и да е, рано или късно, то трѣбва да възтържествува, то ще възтържествува.

* * *

Сключеното въ Солунъ примирие съ България се посрещна въ цѣла Швейцария, особено въ Женева, като национално тържество. То се схвана като начало на края, като предвестникъ, че и Германия скоро ще поиска миръ. Женевчани празнуваха своето избавление; каква радостъ у простия народъ; радваше се мало и голѣмо; старци и баби се ржухаха по улицитѣ радостно и се поздравляваха като на Великденъ. Видѣхъ по трамваитѣ хората да тържествуватъ и гласно да се сърадватъ задето българитѣ били победени. Какво лошо бѣхме имъ направили? Такъвъ въпросъ не можеше да се постави. Важното бѣше, че поражението на българитѣ означаваше края на всеобщата война: мобилизиранитѣ швейцарски войници щѣха да се върнатъ по домоветѣ си. Всичко друго бѣ безъ значение. Действително въ твърде кратко време последваха при мирията съ германцитѣ, австрийцитѣ и турцитѣ. Крепостта, въ която се бѣ окопала германската армия, бѣше пробита на Добро-поле; чорапътъ се разнищваше; тази оценка, която си правѣше народътъ, се оправда отъ фактитѣ съ свѣткавична бързина.

Сега вече всѣкаква съпротива бѣ невъзможна. Пътътъ бѣ разчистенъ за нашитѣ хищни съседи да изпълнятъ пълкленото съзаклатие срещу свободата на нашето отечество, разпокъсването на Македония и нейното ново заробване.

Сега вече на приготвенитѣ отъ дълги години дългобойни орждия съ задушливитѣ газове на измамата и лъжата се даде пълненъ ходъ.

Голѣмъ успѣхъ имаха сърбитѣ, следъ тѣхъ гърцитѣ и най-после ромѣнитѣ. Първитѣ съ време си бѣха спечелили позиции и сега ги разширяваха. Вестникътъ имъ „La Serbie“ (Сърбия) бѣлаваше отрова срещу всичко българско, сипѣше огънь и жупелъ срещу насъ, орж-

дията на българската пропаганда, макаръ на сжщия вестникъ ние македонцитѣ бѣхме „прави сърби“ отъ памти вѣка.

Сърбитѣ затрѣбиха, че само тѣ сж пазители на мира на Балканитѣ; тѣ сж единственитѣ носители на цивилизацията; тѣ и само тѣ най-демократичния, най-храбрия, най-трезвия, най-красивия народъ на Балканитѣ и въ цѣлия свѣтъ. Сърбитѣ целятъ далечъ: да заличатъ България отъ картата, за да остане само Сърбия. Изумителна е дейността, съ която цѣла армия сръбски учени, съ позволени и непозволени срѣдства, се стреми да подържа една заблуда върху народността на македонскитѣ българи и то съ голѣмъ успѣхъ. Лъжата, че ние македонскитѣ българи сме сърби намира наивници, заблудени или заинтересувани, които вѣрватъ тая дрѣзка мистификация. Мнозина швейцарци се радваха на сръбскитѣ успѣхи и очакваха деня, въ който сърбитѣ ще окупиратъ София и цѣла България. За Македония и въпросъ не можеше да става. тя си бѣше тѣхна. Сърбитѣ бѣха успѣли да ги убедятъ въ тѣхнитѣ права на тази „отъ вѣки сръбска областъ“, която тогава наричаха Стара Сърбия. А въ Франция пѣкъ всѣки по патриотически дългъ трѣбваше да вѣрва и въ най-опашатитѣ лъжи на своитѣ сателити. Сърбитѣ имаха успѣхи и по другитѣ страни: презъ четиритѣ години на войната тѣ бѣха наводнили свѣта съ брошури, книги и списания; по цѣла Европа и Америка, дето ловко прокарваха своитѣ фантастични теории за народността на македонскитѣ българи. Имаха успѣхъ и между умственитѣ работници и въ Англия и Америка.

Сърби и гърци си имаха (между женеvскитѣ вестници свои органи, дето добре платени швейцарци всичко покриваха съ подписа си. Споменавамъ само две имена: E. Kuhné и K. A. Reiss. Първиятъ, докторъ по медицината, издаде единъ обемистъ томъ: „Българитѣ, каквито сж рисувани отъ самитѣ тѣхъ“. Задъ подписа на този докторъ се криеше известния хърватски деецъ Гролъ, впоследствие министъръ на кралъ Александъръ сръбски. Отъ цѣлата тая обемиста книга лъха неугасима умраза къмъ всичко българско и македонско.

Сдържа цитати и извадки отъ речи и изявления въ българското Народно събрание и отъ статии на българскитѣ вестници, така нагласени, щото всѣки, който

я прочете, ще заключи, че наистина българитѣ сж на-
кичени съ всичкитѣ пороци и сж готови на всѣкаква
низостъ, безкултурни и жестоки, вѣроломни и коварни,
както самитѣ тѣ си се рисуватѣ, сжщински варвари,
следователно нѣма защо да се оплакватѣ когато дру-
гитѣ имъ ги насочватѣ.

Такова писане много лесно може да се нагоди и
за всѣки другъ народъ, билъ той отъ най-великитѣ, но
то ще е единъ пасквиль. Ако нѣкой би си далъ трудъ
да събере това, което сж казали сърбитѣ за себе си, въ
дебати всрѣдъ тѣхната скупщина, разгорещени отъ
политически страсти или партийни спорове, би излѣзло,
че тѣ сж чудовища. Съ подобни памфлети нищо не се
постига; тѣ не даватъ истинска характеристика на единъ
народъ; тѣ само сѣятъ вражда и затвърдяватъ умраза
всрѣдъ народитѣ. Мека отбележимъ тукъ въ скоби, че
авторътъ на това литературно произведение, D-г E. Kuhne
има злата участь да загине отъ ударитѣ на единъ сър-
бинъ, когото лѣкуваше въ санатораума въ Leysin.

Другъ единъ такъвъ македономразецъ на сръбска
служба бѣ и тѣй наречениятъ професоръ K. A. Reiss,
редовенъ дописникъ на Gazette de Lausanne отъ Солунъ.
Наистина, тоя набеденъ професоръ заслужаваше пла-
тата, която получавааше отъ своитѣ господари: такава
отрова сипѣше въ своитѣ агресивни дописки, които
всѣки день изпращаше отъ лагера на съглашенцитѣ
отъ Солунъ. Заседналъ въ своето леговище той пълнеше
вестника съ своитѣ отровни стрели срещу насъ, бълга-
ритѣ отъ Македония, по сведения събрани ужъ отъ
пленници на българската армия. За него другъ единъ
швейцарецъ професоръ писа: „Въ продължение на
три години никжде другаде не срещнахъ въ свободна
Швейцария да се излива толкова злъчъ и умраза срещу
българитѣ, колкото отъ господинъ професора. Неговитѣ
писания заслужаватъ да бждатъ събрани въ една сбирка,
за да видятъ иднитѣ поколѣния швейцарци до каква
степенъ на аберация могатъ да докаратъ страститѣ и
интереситѣ о единъ човѣкъ, който претендира да слу-
жи на науката“. Нему се дължи легендата на отсѣченитѣ
прѣсти отъ българи, за да се извадятъ прѣстени отъ
ранени. Сжщия разправа въ вестникътъ си, че команди-
рътъ на 35 полкъ около Охридъ заповѣдалъ да се от-
сѣче съ сатъръ прѣста на единъ раненъ французски

подофицеринъ, за да му се вземе пръстена. Той самъ лично отсѣкъмъ пръста му.

Ама че това сж чудовищни, лъжи и клевети нѣма значение. Целъта бѣше да се черни българското име и да се клевети, та все нѣщо ще стане. Така и стана: по цѣла Швейцария се изливаше отровната кампания и правѣше името българинъ умразно предъ порядъчните хора. Ето защо следъ смъртъта на тоя професоръ признателнитѣ сърби му издигнаха паметникъ на самия връхъ Каймакъ-Чаланъ, като го прославиха за великъ-сръбски светия.

Като да не стигаше всичко това поднесоха ни и едно представление отъ трупата Питоевъ на една комедия отъ Bernard Schau — „Le soldat de chocolat“, остра сатира противъ военнитѣ, пълна съ алюзии и подигравки, презъ време на първата сръбско-българска война отъ 1885 г. срещу българския войникъ, който изпълняваше своя дългъ и умираше за своето отечество на фронта като всѣки другъ войникъ.

Нека веднага отбележимъ, че не всички швейцарци бѣха заинтересувани агенти на чужди пропаганди. Намѣриха се достойни и доблестни синове на Швейцария, които се изправиха срещу общото течение и взеха въ ржцетѣ си защитата на нашата кауза. Между тѣхъ на първо мѣсто стои професора въ гр. Моржъ, до Лозана, г-нъ E. Kürfer. Той е единъ отъ редкитѣ швейцарци, живѣлъ въ България, знаещъ нашата история, познаващъ основно македонския въпросъ и нашия езикъ, човѣкъ, който можеше да разбере трагедията на македонската душа. Тоя доблестенъ швейцарецъ съ куражъ и себеотрицание се борѣше да освѣтли сънародницитѣ си и да имъ отвори очитѣ, съ рискъ да бжде уволненъ ртъ длъжността си задето ни защищаваше отъ перфидни нападки. Той до днесъ безкористно служи.

Въ наша защита се яви и проф. Форелъ съ брошура за българския народъ. Мастития старецъ, познатъ и у насъ, се застъпваше за дѣлото на Македония и наставнически се обръщаше къмъ всички балканци, като имъ сочеше, че не знаятъ да ценятъ свободата и не умѣятъ да я използватъ. На сърбитѣ откровено имъ казваше, че тѣ, вчерашни потиснати, сж се обърнали на потисници; а швейцарската история ни учи, че и

швейцарцитѣ сж минали презъ сжщитѣ борби додето постигнатъ сжщинска свобода. „Следвайте нашия примеръ! Следвайте примера на Съединенитѣ Щати! Дайте свобода на македонцитѣ! Организирайте Македония по образецътъ на нашитѣ швейцарски кантони“, съветваше ги тоя именитѣ мислителъ.

И други видни публицисти и мислители издигнаха гласъ въ полза на македонцитѣ, но тоя гласъ бѣ слабъ за да се чуе, се заглушваше отъ непрестанния вой на жълтата преса.

Къмъ всички тия защитници на правдата и истината македонския народъ дължи голѣма признателностъ.

Следъ подписването на мирътъ въ Ньойи се появи „La Independance Macedonienne“, месечно списание, но твърде късно за да може да окаже влияние. То се редактираше изъ нашитѣ кржгове съ мотото „Македония на македонцитѣ“ и ратуваше за една автономна и независима Македония, организирана по примѣра на швейцарскитѣ кантони. Тукъ се препечати и статията на неизмѣнния и неуморимъ защитникъ на Македония L Lamouche, който доблестно защищаваше предъ съотечественицитѣ си французи дѣлото на Македония, която той основно познава.

Гърцитѣ, и тѣ не спѣха и развиваха оживена дейностъ особено въ Женева, дето броеха бележити приятели още отъ 1821 г. отъ времето на гръцката завѣра. Женева е единъ отъ центровѣтъ на филелинското движение въ Европа начело съ прочутия ученъ Енаръ, когото гъцитѣ възвеличаватъ като единъ отъ виновницитѣ за свободата на нова Елада. Отдавна Швейцария била покрита съ дружества за гръцко-швейцарско сближение, могъщи организации, по-силни и многобройни отъ нашитѣ и сръбскитѣ. Въ тѣхъ сж работили неуморно богати гърци съ време настанени и въ тѣсни духовни и търговски връзки съ видни швейцарци. Най-старото между тия д-ва „Кораисъ“, залѣ печата съ клевети срещу хунитѣ отъ северъ, българитѣ — тия хиени, които застрашавали съ своето нашествие въ Македония да заличатъ всѣкаква следа отъ цивилизация отъ изтокъ, а то се знае, модернитѣ гърци бѣха единственитѣ нейни пазители по цѣлъ свѣтъ. Както се обясни по-горе за двуличieto на гръцката политика, и тия д-ва се дѣлѣха ужъ на две и издаваха отдѣлни вестници. Константиноститѣ

и тяхнитѣ противници венизелисти, приятели на съглашенцитѣ. Тамъ се повдигаха страстни спорове, задѣ които се криеше смѣтка, коя е по-голъма вѣроятността Германия ли ще победи или Антантата. Личеше, че Гърция трѣбва да лавира, да върви съ победителя, който и да е той, нозатова ще трѣбва да се чака удобния моментъ, да се нахвърлятъ върху плячката. Въ това отношение, съ ипокритството си, нашитѣ южни съседи сж били и си оставатъ неподражаеми. Въ вестниците на Венизелоса фанатични антантофили, въ ония на кралъ Константина яростни привърженици на Германия. Гърцитѣ бѣха взели образътъ на езическия богъ Янусъ. Заради Германия, Атина правѣше мили очи на България, докато Солунъ ѝ сочеше юмрукъ отъ другата страна. Заради Франция и Англия, великия гръцки държавникъ ще остане непостижимъ въ своето изкуство да лавира между Сцила и Харидба. Той, като критянинъ, съ право олицетворяваше гения на своята раса, макаръ, както се изразява Жувеналъ, търгуваше съ вѣрата, играеше на две табла и бѣ сигуренъ, че така ще спечели, който и да излѣзе победителъ. Така и се сбждна*).

И дветѣ гръцки крила въ Швейцария, вѣрни на традицията си, бѣха тайни съдружници и играеха ловко двойна игра. Не напраздно французитѣ наричатъ подобни картоиграчи „grece“. L'Echo de Grece на Константина, „Journal des Hellènes на Венизелоса, водѣха омерически сражения, за да заблудятъ публиката, а въ сжщностъ играеха дружно (братски) за победителя. Къмъ края, когато той се опредѣли, тѣ ликуваха; претенциитѣ имъ станаха безпредѣлни; искаха възстановяването на Византийската империя, автономна държава около цѣлото Черно морѣ, заплашвайки, че ако не бждатъ удовлетворени, съ бой ще си взематъ своето. Тѣ и тѣмъ подобни блѣнове за „великата идея“ дадоха поводъ на ученитѣ психиатри да откриятъ една нова болестъ у народитѣ — колективната лудостъ.

*) Апостолъ Павелъ, послание къмъ Тита гл. I § 12: „Както е казалъ единъ тѣхенъ пророкъ (говори се за критянитѣ) тѣ сж, винаги лъжци“ — е единъ официаленъ атестатъ. Катонъ Старши пише: „Ние не искаме такива хора, които сж готови съ еднаква ловкостъ да говорятъ за и противъ“. Такива сж гърцитѣ и до днесъ.

Винаги тия изкусни играчи въ едно само бѣха съгласни: въ своята неугасима умраза срещу българитѣ, тѣхни вѣковни неприатели, както ни наричаха. Всѣкога, когато трѣбваше да се протестира срещу българскитѣ звѣрства въ Македония, вестници, дружества, студенти и отъ дветѣ фракции подаваха си ръка и прѣскаха общи протести срещу насъ, чудовища въ човѣшки образъ, които позорѣха свѣтътъ съ убийства, грабежи и изнасилвания. Къмъ тия протести, по-късно, се присѣдини и атинския университетъ.

Тамъ изкустно се преплитаха българи съ германци, македонци съ турци и унгарци, всички азиатци и туранци, срещу които се призоваваха учени и учащи се отъ цѣлия свѣтъ да изправятъ на позорния стълбъ насъ кървопийцитѣ и да ни поставятъ вѣнъ отъ закона. Но тия протести се появиха малко късно, когато стана явно, че Германия ще бжде победена.

Срещу тоя кръстоносенъ походъ на пѣклени сили, ние, слабитѣ, безъ приятели, откъснати отъ цѣлия свѣтъ, нападани отъ вси страни като диви звѣрове, трѣбваше да се боримъ.

Сега вече стана явно, че ние, македонскитѣ емигранти, трѣбваше да се обединимъ, бѣше необходимо да се сплотимъ и съ общи усилия да се опитаме да помогнемъ на Македония, която загинваше предъ очитѣ ни.

Това бѣ презъ октомврий 1918 г., когато отъ всѣкъде се насочиха къмъ Женева представители отъ победителитѣ за да обсъдятъ условията на мирѣтъ, който ще трѣбва да се наложи на победенитѣ народи. Каква ще бжде сѣдбата на Македония? Всички предявяваха права надъ нашата земя, никой обаче не обѣли жбѣ, не каза дума, за правата на народа ни. Тѣ не сжествуваха — Тукъ се състояха събрания на разни комитети на нашитѣ съседи за да се споразумяватъ какво поведение ще държатъ въ Парижъ, и, какъ ще дѣлятъ богатата плячка Македония. Такива бѣха събранията: на Ромънския националенъ съюзъ, който между другото декларира тържествено, че вѣковни неприатели на властитѣ сж били и си оставатъ българитѣ; на гръцкитѣ два въ Швейцария, които ликуваха че сж заграбили Македония и се готвѣха да влѣзатъ въ Цариградъ, за да затыкнатъ кръста надъ Св. София; следваха албанци,

представители на свободна Албания. Най-важното бѣше за насъ пристигането на Пашича, придруженъ отъ Трумбичъ, като представителъ на хърватитѣ, и двамата подписали вече съглашението въ Корфу. Посрѣщането на сръбския президентъ въ Женева се обърна на цѣла демонстрация къмъ нѣкой коронованъ владетель. Насреща му излѣзе самия председател на Швейцарската република, известния франкофилъ Адоръ, заобиколень отъ официалнитѣ лица и корпорации. Хотелтъ, дето бѣше отседналъ Пашичъ, бѣ заобиколень отъ кордонъ явни и тайни полицаи, да го пазятъ отъ атентати. Приготовленията за откриването мирната конференция изглеждаше, че вървятъ бързо. Делегации отъ всичкитѣ държави тръгнаха за Парижъ за да коватъ веригитѣ, съ които мислеха да вържатъ за вѣчни времена виновнитѣ за свѣтовната касапница, виновни защото бѣха побѣдени. Тамъ пристигна триумфално и председателя на С. Щати Уйлсонъ, носителя на маслиновото клонче на мира, заобиколень отъ ореола на победата, арбитъръ между народитѣ на вселената съ знамето на своитѣ точки и грандиозния проектъ за О. Н., което щеше да ошастливи земята съ вѣченъ миръ.

И ние македонцитѣ се надѣвахме и вѣрвахме, че и насъ ще огрѣе отъ великия американецъ, който познаваше мартирологията на Македония.

* * *

Началото на 1919 г. бѣ ознаменовано съ нескончаемитѣ ежби между победителитѣ, които се борѣха яростно въ Парижъ, кой по-голямъ дѣлъ да откопчи отъ богатата плячка, за смѣтка на слабитѣ и победенитѣ. Англия предимно се интересувахе да унищожи флотата на Германия и да ѝ отнеме колониитѣ — като си затвърди господството на моретата и воднитѣ пщтища. Франция, която почувствува несъкрушимата мощъ на германското оржие, се стремѣше на първо мѣсто да ослаби Германия и, обзета отъ уплаха предъ бждещата опасностъ, да я разпокъса. На Франция се дължи грандиозния планъ, възъ основа на който се създаде Малкото съглашение, редица отъ крепости отъ Балтийско до Черно море съ предвиждания да се допре въ близко бждеще до Егейско море. Това е еднаверига отъ малки държави, които се създадоха съ единствената целъ и

задача да защитаваат Франция откъм изтокъ и да държатъ за винаги раздѣлени Германия отъ Русия. Така, балтийскитѣ държави: Полша, Ромъния, Чехословакия и Сърбия представляватъ източната граница на Франция. Въ тая величава концепция ролята на стражъ на Балканитѣ се падна на Сърбия и затова тя трѣбваше да се издигне до една велика и могща държава на Балканитѣ. По тоя планъ нашата сждба бѣ решена и Македония разпокъсана между хищни съседи, а македонския народъ раздаденъ като стадо животни.

Твърде интересни като указания и твърде характерни за чувствата на нашитѣ „брача“ — освободители сж следнитѣ извадки отъ една статия, публикувана по оный време следъ солунското примирие въ № 38 на в. „La Serbie“ въ Женева отъ 14. XI. 1917 г.:

„Сърбитѣ научиха съ тревога новината за примирieto сключено въ Солунъ; тѣ иматъ много основания да го смѣтатъ за преждевременно и съ право да не довѣвѣряватъ на такъвъ единъ миръ. защото познаватъ отъ личенъ опитъ специалния манталитетъ на българитѣ, за да знаятъ какво тѣ криятъ. . .

„Сърбитѣ сж загрижени защото се научиха, че преди да се вземе решение за офанзива на солунския фронтъ, въ военния съветъ се повдигнали много гласове да се изостави Сърбия, която всичко пожертвува за победата на съюзницитѣ на сждбата. Само че е могла такава мисль да се породии между нѣкои военни измежду съюзницитѣ, ние смѣтаме за най-тежка обида нанесена на Сърбия, която сублимно се жертва за дѣлото на съюзницитѣ.

„И ако тѣ не сж могли да разбератъ манталитета на българитѣ, тѣ сжщо така не сж схванали и характера на сърбитѣ. . .

„Великитѣ ни съюзници никога не сж разбрали психиката на българитѣ и сж били оставени да бждатъ подведени до край отъ софийскитѣ комедияши.

„Сега съ подписването на това примирие тѣ сж направили най-голѣма грѣшка; ето защо, както самъ г. Пашичъ заяви, съюзницитѣ много грѣшатъ, ако допускатъ, че Фердинандъ е следвалъ политика противна на своя народъ. Цѣлия български народъ е империалистиченъ и завоевателенъ. . .

„България се впусна въ войната не за да освободи Македония — единъ претекстъ да заблуди общественото мнение — но за да затрие отъ картата Сърбия. . .

„Българитѣ, за да заграбятъ чужди земи разчитаха, какъвто и да е изхода на войната, че който и да излѣзе победителъ, тѣ нѣма да загубятъ нищо.

„Следъ толкозъ ругатни и обиди срещу съюзниците днесъ тѣ играятъ ролята на блудния синъ, въ лагера на победителитѣ, дето ги очаква съ открити обятия. Но има ли тука изкрено разкаяние? Не е ли това продиктувано отъ Берлинъ? . . .

„Една нова ориентация на тѣхната политика не може да измѣни манталитета на единъ народъ като българския. Нека най-после се разбере добре, че българитѣ не могатъ да бждатъ докоснати съ едно морално наказание.

„Какво би значило това за тѣхъ? Единъ народъ, едва излѣзналъ отъ робство, не може историята да го заклеими; стига да не се закачатъ тѣхнитѣ материални интереси. Само грубата сила е въ състояние да застави тия хитри балканци да се позамислятъ малко; иначе тѣ ще се подиграятъ съ великодушието на антантата. . .

„Както доказахме, тѣ иматъ и тая способностъ лесно да си мѣняватъ образа и убежденията, споредъ обстоятелствата, защото страдатъ отъ тѣй наречения политически мимизъмъ.

„Научаваме се, че Германия щѣла да бжде окупирана отъ съюзниците, за да почувствува злото, което направи на другитѣ, като предизвика войната. Трѣбва да се окупира и тази България, на още по-голѣмо основание, защото и тя не дава никаква гаранция за изкренность; нека и тя да опита поне отъ малко сждбата на Сърбия.

„Спрямо сѣрбитѣ българското примирие е една груба психологическа грѣшка. Сѣрбина има друга представа за нѣщата и това трѣбва да се има предвидъ: той е пламененъ патриотъ, преданъ на семейството си домакинъ, чувствителенъ идеалистъ; какъ ще може той да прости грабежитѣ, изнасилстванията, вербуването на младежи въ българската армия, отвлечането на дѣщеритѣ-девойчета и момчета въ турскитѣ хареми, безчовѣчния походъ срещу тѣхната вѣра, езикъ, тѣхнитѣ

народни обичаи и най-светитѣ чувства? Всичко това не изисква ли отплата?

„Народния инстинктъ, вродената нужда за правда, налагатъ и изискватъ наказанието на виновния, а това е цѣлия български народъ Сръбския селянинъ не е нито злопаметенъ, нито злобенъ; но той таи дълбоко въ душата си чувство, че всѣко престѣпление иска и наказание. Ще ли е право да се откаже на сърби, гърци и ромъни на тѣхния всенароденъ викъ за справедливостъ, свещенъ дългъ къмъ тѣхнитѣ пострадали близки, къмъ тѣхното отечество, облѣно въ сълзи и кърви? У сърбитѣ има една народна поговорка: „Който не знае да отмъщава, нѣма да бжде никога между светцитѣ“ и друга: „Ще заколя турския царъ Мурада и ще стѣпя на грѣкляна му“.

„Българитѣ не проявиха никакво великодушие „Народни права“ отъ 19 май 1916 г. пише: никаква пощада къмъ неприятеля. „Защо пъкъ ние сърбитѣ ще бждемъ по-великодушни къмъ предателитѣ, които живѣха съ мисълта да ни унищожатъ? Зола е казалъ че умразата е свещена; бждете безъ пощада къмъ българитѣ както тѣ сж били спрямо насъ; и сърби и гърци и ромънци много изтеглихме отъ тѣхъ“.

„Нека сега българитѣ се влачатъ по коремъ предъ краката имъ, да молятъ прошка и милостъ.

„Ако антантата приеме да преговаря съ София въ вреда на Сърбия и на нейнитѣ съюзници, тя би загубила за винаги уважението и довѣрието на цѣлия сръбски народъ, който бѣ вложилъ всичкитѣ си надежди въ победителитѣ. Има разочарования, които сж катастрофи. Сърбитѣ биха предпочели още година на робство, отколкото да приематъ една обида на тѣхната национална честъ, въ единъ миръ съ грабителска България. Не може да се допустне Сърбия да пролѣе толкозъ кърви за да види коварния нападателъ, че се оттегля отъ полесражението, като изостави плячката си; трѣбва още да повърне на сръбското отечество Трънско и Видинско, които, въпрѣки българската окупация, сж останали сръбски...

„Безнравствено е да се сключи миръ за смѣтка на вѣрни съюзници, за да се задоволятъ апетититѣ на измѣнници. Това би значело да се възприеме германската теза, че тази война се води само за материални ин-

тереси. Антантата не може да се откаже отъ най-хубавия си принципъ написанъ на нейното знаме, правотъ на народитѣ да разполагатъ самостоятелно съ своята сждба. Но както въ Елзасъ и Лотарингия, така и во Стара Сърбия и Македония неприятеля е видоизмѣнилъ етнографията ѝ до такава степенъ, че мѣстното население е останало наполовина“.

„Сжществено то въ тази статия за насъ македонцитѣ е, че сърбитѣ не допускатъ да стане допитване до народа. „Плебисцитътъ ще бжде илюзоренъ“.

Другаде четемъ да се оплакватъ сърбитѣ, че съюзницитѣ имъ измѣнили, като не имъ позволили да влѣзатъ поне за три дни въ София, та да върнатъ една стотна поне отъ това що сж вършели българитѣ въ Сърбия. Само такъвъ единъ миръ би могълъ да ги вързума и да бжде траенъ Единъ день съюзницитѣ щѣли да се разкайватъ и историята щѣла да ги осжди, като измѣнници къмъ сръбския народъ.

Следъ помирението съ германцитѣ, когато алчнитѣ съседни на Македония се почувстваха победители, неочаквания успѣхъ ги заслѣпи, замѣгли разумътъ имъ. Навсѣкжде затрѣбиха своитѣ заслуги къмъ съюзницитѣ и, за да подготвятъ грабежа на нашата земя, дадоха пълнен ходъ на страститѣ си и се спуснаха въ яростна атака срещу „българскитѣ звѣрства“ — най-яката опора на сърби и гърци за тѣхнитѣ права надъ Македония

Вѣстникъ „Сърбия“ заема отъ хърватския в. „Приморски новини“, излизащъ въ Фиуме, една дописка ужъ на нѣкой очевидецъ, който предава невѣроятни и явно скроени лъжи за смѣтка на българитѣ. „Тѣ грабили всички библиотеки и заставяли сърбитѣ да имъ дадатъ всички книги, които тѣ подиръ изгаряли на площадитѣ. Българскитѣ пълчища се пълнятъ отъ хора останали поне осемъ столѣтия назадъ за да ни наумяватъ прочутия кърволокъ Кара Мустафа. Въ окупирана Сърбия е забранено да се наричашъ съ бащинското си име. Горятъ цели села, хората умиратъ като мухи отъ гладъ и студъ. Съ глоби, затвори, побоища, бѣсилки сърбитѣ се избиватъ на дузини като кучета. Всички черкви сж разграбени, свещеницитѣ сж екстернирани неизвестно накжде отъ дивни и жестоки орди“. Въ *Journal de Genève*, се изпращатъ дописки отъ Нишъ при освѣтление на Дантевия адъ по събитията на Сурдолица; нишкия

владика прави фантастично описание за своето пленичество въ България. Сърбитъ разправятъ, че съ сръбски черепи българитъ сж играли на билиардъ вмѣсто съ били; момии и момичета сж били продавани по турскитъ хареми въ Цариградъ и Мала Азия.

Щомъ се повърнали сърбитъ въ Македония, поканиха специални кореспонденти отъ Швейцария, да доуха имъ военни автомобили да обиколхатъ новоосвободената Македония за да имъпосочатъ „звѣрствата“ и „разрушенията“, които българитъ и германцитъ сж направили.

Цѣлата швейцарска преса се наводни отъ платени дописки, дето се възхваляватъ сърбитъ като рицари великодушни и благородни, а българитъ се описватъ като горилии. Тия интересни кореспонденти успѣватъ да преброхатъ Македония съ своитъ автомобили въ единъ два дена и се убеждаватъ, че тя е сръбска. Навсѣкжде се изпрѣчватъ само сърби; прекосвайки Скопие, Велесъ, Битоля, Охридъ и Прилепъ не намиратъ ни единъ българинъ; тамъ живѣятъ само сърби. Следъ сърбитъ, симпатиитъ имъ привличатъ нещастнитъ сенегалци и негри, които зъзнатъ отъ студъ и блънуватъ Сахара — дописката е отъ декемврий.

Охридъ продажния дописникъ назовава стара сръбска крепостъ, съ интересна византийска базилика Св. Климентъ. Най-интересното, което можалъ да види тамъ тоя знаменателенъ дописникъ, е пъстървата и дивитъ патици въ езерото. Сжщия се научилъ, че въ околността е имало вълци и мечки. Прилепъ е престоленъ градъ и столица на Крали Марко и така нататъкъ за Велесъ, Скопие и пр. все сръбски градове.

Повтори се историята отъ 1913 г. Клеветитъ и нападкитъ за български звѣрства изпълниха вестницитъ и залѣха общественото мнение, готово вече да възприеме и да одобри присждата срещу македонския народъ. Ония, които бѣха решили да ограбятъ Македония и да заробятъ народа, обвиняваха българитъ, преписваха имъ своитъ престѣпления, сжщо така, както разбойника вика: „дрѣжете крадеца!“ и тича за да заблуди полицията и избѣгне съ плячката си. Ние долавяхме съ ужасъ какво се готви за нашата изтерзана родина. Тоя потопъ отъ най-мръсни лъжи и клевети що се сипѣха срещу насъ, македонцитъ, за всичко що ни е най-скжпо и най-

мило на тоя свѣтъ: ние трѣбваше съ последни усилия да ги отблъсваме.

* * *

Неприятелитѣ тържествуваха. Ние трѣбваше да се обединимъ; целта имъ бѣ, поваленитѣ българи да бж-оатъ удавени въ море отъ храчки и клевети, та беззащитни да паднатъ въ ржцетѣ на озвѣрени съседи. Ние бѣхме длѣжни поне да запазимъ честта на нашата родина и да възвеличимъ правата на македонския народъ.

Така се породи и осъществи идеята на обединението на всички емигранти и на отдѣлнитѣ македонски дружества въ Швейцария въ единъ главенъ съветъ, съ седалище Лозана. Презъ декемврий 1918 г. се състоя въ Лозана първото събрание на Съвета на македонскитѣ д-ва въ Швейцария и се оформи въ следующия протоколъ.

Днесъ 15 декемврий 1918 г. тритѣ македонски д-ва въ Швейцария 1) „La Macédoine“ — д-во за защита правата на македонцитѣ въ Лозана. 2) „Македонско“ д-во за независимостта на Македония, въ Женева. 3) Македонско д-во „Прогресъ“ въ Цюрихъ, събрани въ общо събрание въ Лозана, хотелъ „Виктория“, следъ обстойно разискване, образувахме общъ съветъ на горепоменатитѣ македонски д-ва, който ще носи названието: „Главенъ съветъ на македонскитѣ д-ва въ Швейцария“, съ временно седалище Лозана.

Целта на съвета е да съедини усилията на отдѣлнитѣ д-ва и съгласно принципитѣ на председателя Уйлсонъ, възприети и прокламирани отъ великитѣ сили, победители, да издействува тѣхното прилагане къмъ македонското население, като се остави то да разполага свободно съ своята сждба, както това бѣ признато и на други потиснати като насъ народи...

Следъ това бѣха избрани, съгласно правилника, 8 души за управителенъ съветъ.

Печатътъ на съюза (следватъ подписитѣ).
Лозана, 15. XII. 1918 г.

Ето и кратко извлѣчение отъ самия уставъ на съвета, гласуванъ и приетъ на сжщата дата 15 дек., въ по-сжщественитѣ му постановления.

Уставътъ съдържа 63 члена. Чл. 2 опредѣля целта на съвета, да работи за прилагането на Уйлсоновитѣ

принципи въ Македония. Чл. 4: *Може да бжде членъ на Съюза всъки македонецъ по произходъ, вече записанъ въ едно отъ съюзенитъ македонски д-ва, свободенъ отъ всякакво чуждо влияние, безъ разлика на възра и народностъ.*

Споредъ чл 14 управителното тѣло се състои отъ 8 души съветници, а чл. 8 казва, кои сж почетни членове.

Чл. чл. 34 и 35 постановяватъ, че всѣко предложение се подлага на гласуване и се решава по вишегласие,

По-късно, по решение на общото съвръние отъ всичкитъ членове записани и въ третѣ д-ва, на 1 май 1919 г. целта на съюза е била обяснена така:

„Цельта на Главния съветъ е да действува за създаването отъ Македония на една държава съ управление, сходно съ това на швейцарскитъ демократични кантони подъ покровителството на една отъ незаинтересуванитъ велики сили.

Въ съюза се записаха като почетни членове и следующитъ по-важни личности:

Професоръ д-ръ Херонъ, довѣрено лице на Wilsona въ Бернъ — Швейцария. Професоръ Форелъ. D-r Bourdillon отъ Женева и други. Една отъ първитъ грижи на съюза бѣ да отправи следния меморандумъ до видни учени, професори, държавници и официални лица, които сж показали интересъ къмъ сждбата на Македония, по цѣла Европа и Америка:

МЕМОРАНДУМЪ

Следъ свѣтовния катаклизъмъ, който раздруса отъ основи стара Европа и цѣлия свѣтъ, държавитъ победителки ще трѣбва, възъ основа на правото, справедливостта и свободата, да оставатъ всѣки народъ да разполага съ сждбинитъ си.

Вснчки очакватъ пълната си свобода, народноститъ въ Русия, Австро-Унгария, Турция издигатъ се на краката си и се признаватъ като отдѣлни държавни единици Такива ще бждатъ Армения, Иракъ, Сирия, Арабия и др.

Има една страна, безспорно заслужила свободата, ако не за друго, то поне защото последнитъ 50 години

е показала своята неизтощима воля да я извоюва съ неизброими човѣшки жертви. Македония, не по нейна вина станала полесражение на дветѣ воюващи страни съ трепетъ очаква отъ конгреса на мира да узнае своята сѣдба...

Берлинския трактатъ съ своитѣ реформи бѣ за насъ, македонцитѣ, една трагична измама. И отъ тая дата, отъ 1878 год. до днесъ въ постоянно въоръжено възстание, страната на сълзитѣ и кръвта, тая Македония се бори съ своитѣ тирани за свобода, организирана подъ знамето на тѣй наречената ВМРО. Ние нѣма да описваме тукъ грандиозната епопея на Илинденското възстание въ 1903 г. Ще се задоволимъ само да напомнимъ, че въ прокламацията, съ която се възвестяваше Илинденското възстание, бѣ написано *Македония за македонцитѣ*. За постигането на тая цель се искаше:

1) Назначаването на единъ християнинъ управителъ на Македония, независимъ отъ Високата порта и одобренъ отъ великитѣ сили.

2) Наставяването на единъ постояненъ и колективенъ контролъ на неговото управление.

Тоя подвигъ на потиснатитѣ роби се потуши съ огънь и мечъ и се удави въ кръвъ отъ азиатскитѣ пълчища на Червения султанъ. Цѣлата страна се обърна на пепелище, догдето въ Ревалъ презъ 1908 год. при свиждането на английския кралъ Едуардъ VII съ руския императоръ Николай II, се взе решение, да се застави Турция да изпълни всенароднитѣ искания.

За да осуетятъ тоя проектъ, младотурцитѣ извършиха своята мирна революция, подстрекавани отъ Австро-Унгария.

И мартирологията на Македония продължи. Сѣщинската причина за македонскитѣ нещастия лежеше въ съперничеството на дветѣ империи — Русия и Австро-Унгария, които поддържаха враждитѣ между балканцитѣ съ цель да се настанятъ: Русия въ Цариградъ, Австрия въ Солунъ. Следъ берлинския договоръ Виена тикаше Сърбия къмъ Македония за да има свободни рѣце въ Босна и Херцеговина, а срещу тѣхъ насочваше гърцитѣ за да раздроби и разпокъса мощта на македонския народъ. Като послѣствие на тая жестока политика се появиха наемни банди отъ разбойници, които подпомагани отъ турската власть обърнаха Македония на

пепелище и я посѣха съ коститѣ на незнайни борци за свободата.

Нѣмаше вече животъ за насъ въ Македония. Дойдоха балканската война 1912 г. и междусъюзнишката въ 1913 г. Тѣ се свършиха за срамъ и позоръ на съседитѣ ни чрезъ подѣлбата ни като да бѣхме стадо животни, безъ наше съгласие, безъ да поискатъ поне да узнаятъ нашата воля и желание.

Такава е въ нѣколко думи историята на Македония презъ последнитѣ 50 години, презъ сълзи, кръви и пожари. Нека ни се посочи другъ единъ народъ, който да е показалъ такава твърдостъ, такова постоянство, който е далъ толкова жертви за своята свобода и независимостъ. Възможно ли е тогазъ да ни се откажатъ ония елементарни права, които днесъ се признаватъ на поляци, естонци, летонци, чехи, словаци, далматинци, хървати, сирийци, араби, кюрди и още други некултурни народности отъ Африка и Азия? Туй ли е то за насъ правото на самоопредѣляне да бждемъ разпокъсани на три между съседитѣ и подложени на ново робство? Ние най-енергично протестираме и искаме да ни се признае правото свободно да се изкажемъ върху бждещето на нашата родина.

Ние си позволяваме да посочимъ, че по нашето дълбоко убеждение разрешението на македонския въпросъ може да се получи само по следния начинъ:

1) Временното предаване на гражданското управление на страната въ ръцетѣ на самото македонско население, подъ контрола на окупационнитѣ войски.

2) Връщането въ Македония на всички македонци, безъ разлика на вѣра и народностъ, напълно свободни да участвуватъ при възстановяването на страната.

Ние сме твърдо убедени и вѣрваме, че както другаде, така и у насъ, Балканитѣ, огнището на всички войни презъ последния вѣкъ, ще се приложи принципа на самоопредѣлението на народитѣ, тържествено прокламиранъ отъ шефоветѣ на съответнитѣ правителства, като основа на мирно нареждане на всички конфликти изникнали отъ войната.

Ний се осмѣляваме да вземемъ почтително свободата да декларираме най-искрено, че всѣкакво друго разрешение на македонския въпросъ би имало за послѣствие да го остави неразрешенъ.

Вървайки, че вашитѣ чувства на правда и справедливостъ ще ръководятъ решенията на конгреса, ние се считаме щастливи да възложимъ въ вашитѣ ръце съдебнитѣ на Македония и се ползуваме отъ тоя случай да ви поднесемъ увѣрения за нашето високо почитание къмъ васъ“.

Въ мемоартъ се обясняваше кои сж мотивитѣ, за да се издигне Македония въ една независима държава подъ покровителството на една велика сила, та да може по тоя начинъ да престане да бжде ябълката на раздора на Балканитѣ, а македонския народъ разнѣнна монета между алчни и непримирими съседи. Администрацията трѣбва да се организира по примѣра на швейцарскитѣ кантони, като се даде пълна свобода и равенство на всичкитѣ малцинства, безъ различа на езикъ, вѣра и народностъ, за да могатъ да се развиватъ културно и да напредватъ материално. Покровителството пъкъ на една незаинтересувана велика сила е необходимо условие, за да се пресушатъ коренитѣ на всичкитѣ дипломатически козни и интриги, отъ които винаги сме страдали.

По такъвъ начинъ Македония, благодарение на нейното географическо положение и дарбитѣ на нейното будно и напредничаво население, би станала елементъ на миръ, съединителна брънка за миръ и благоденствие за всичкитѣ балкански държави, които страдатъ отъ взаимна вражда и желание да заграбятъ нашата земя и чрезъ насъ да добиятъ хегемонията на Балканитѣ. Нашата кличка „Македония на македонцитѣ“ това значи балканскитѣ държавици да захвърлятъ оржжието си и да заработятъ за осъществяването на една балканска конфедерация, идеалтъ на македонцитѣ.

Около сщщото време сж били изпратени и следнитѣ телеграми:

ГЛАВЕНЪ СЪВЕТЪ

на македонскитѣ д-ва
въ Швейцария

Лозана, 19. XII. 1918 г.

№ 3

До Г. Г. Вилсонъ, Л. Джоржъ,

Ж. Клемансо и Орландо.

Парижъ.

Предъ видъ изявлението на нѣкои политически лица въ Загребъ, които претендиратъ Югославия да сѣгне по Вардарската долина до Егейското море, както и съседитѣ на нашата нещастна родина, които искатъ да разпокъсатъ Македонския народъ безъ да се допитатъ до него. Ние, неговитѣ представители и отъ негово име, протестираме предъ лицето на цѣлъ свѣтъ срещу подобни престѣпни маневри въ явно противоречие съ възвестенитѣ отъ председателя Вилсона принципи за самоопредѣляне на народитѣ, на всичкитѣ потиснатѣ народи, малки и голѣми.

Нима само нашия народъ мъченикъ, който знай само звѣрствата и убийства, който самоотвержено се е борилъ за свободата си, ще бжде оставена въ трауръ и сълзи да проклина своята сѣдба?

Къмъ Васъ, Господа доблестни защитници на потиснатитѣ, се обръщаме и въ ваши рѣце оставаме сѣдбата си съ пълно довѣрие, че сѣщото право ще се признае и намъ.

Ние, македонскитѣ изнаници въ Швейцария, сме увѣрени, че въпросътъ за свободата на нашата родина ще може най-лесно да се разреши по следния начинъ:

1) Военна окупация на Македония отъ войскитѣ на Англия, Америка, Франция и Италия, като се изключатъ всѣкакви други.

2) Временно предаване на управлението на страната на самото македонско население подъ контрола на военната властъ.

3) Свободно връщане на всички македонски емигранти безъ разкика на вѣра и народностъ, за да участвуватъ при раставрацията на родината ииъ.

До г-да Уйлсонъ, Л. Джоржъ, Балфуръ, Орландо и Ж. Клемансо. Негово Царско Височество регента на Сърбия съ прокламацията си отъ 24. XII. 1918 г. е наредилъ да се извършатъ въ Македония избори за депутати на сръбската скупщина въ Бѣлградъ.

Ваши превъзходителства не е да не знаете, че следъ злополучния Букурещки миръ, нашата Македония е била поставена подъ специаленъ режимъ и че на Македонския народъ не е било позволено до сега да изпрати свои народни представители въ Бѣлградъ.

Поради особени съображения, които лесно се разбиратъ, Сърбия прави всичко възможно да превари решенията на конгреса, които ние македонцитѣ трепетно очакваме съ надежда, че той ще приложи точно принципа на свободното опредѣляне, прокламирано отъ г. председателя Уйлсонъ и признато отъ Франция и нейнитѣ доблестни съюзници.

Противъ тия незаконни мѣрки, взети отъ Н. Ц. В. въ явно несъгласие съ неговитѣ изявления, ние, Общия съветъ на македонскитѣ два въ Швейцария, смѣтаме смѣтаме за нашъ повелителенъ дългъ, най-енергично да протестираме срещу тѣхното прилагане и молимъ за тѣхното отмѣнение.

Благоволете да приемете, господинъ председателю и пр.

Телеграма, адресирана до делегациитѣ: американска, английска, французка, италианска и японска предъ конференцията на мира въ Парижъ.

Лозана, 22. I. 1919 г.

По поводъ териториалнитѣ искания отъ страна на сърби и гърци върху нашата родна земя, ние още веднъжъ вземаме свободата да молимъ почитаемата конференция на мира да даде възможностъ на населението въ Македония да се изкаже свободно върху бѣдашитѣ си сѣдбини съгласно началото, че нито единъ народъ не може въпрѣки волята си да бѣде подвластенъ на другъ народъ.

Ние твърдо вѣрваме, че мирътъ въ Парижъ ще отдаде тази справедливостъ и на Македония, както и на другитѣ народности.

Македонския народъ, далъ доказателства за своятъ героизъмъ и своята обичъ къмъ свободата, не може да приеме за законно правото на победителя, осждено отъ самитѣ съюзници.

Това ни би дало достатъчно основание да подновимъ борбата.

Ние вѣрваме, че Т. Пр. Венизелосъ и Пашичъ, които доброволно възприеха принципа на правото на самоопредѣляне на народитѣ, не ще откажатъ сигурно и на македонския народъ да се произнесе честно върху бждещата си сждба...

Погрѣшкитѣ допуснати отъ миналитѣ договори сж коствали само кръвъ и сълзи на Македония. Конференцията на мира е повикана да ги заличи и да предотврати нови нещастия, като даде на македонския народъ правото, най-свещено, да се изкаже и да реши самъ той своето бждеще. Съ надежда, че ще благоволите да подкрепите нашитѣ легитимни искания предъ почитаемата конференция, молимъ Ви да приемете уѣрнение за нашитѣ дълбоки почитания".

Срещу тая скромна дейность на Главния съветъ се надигнаха всичкитѣ неприятели на нашата свобода; веднага се разтичаха по редакциитѣ на вестницитѣ и ги изпълниха съ хули и клевети срещу всичко българско и македонско. Първи се отзоваха сърбитѣ въ Tribune de Lausanne отъ 28. XII. 1918 г. „Цѣлата тази връва отъ страна на българитѣ е една хитро скроена маневра, но затуй пъкъ много ясна; тя цели да настани въ Македония царството на комитаджиитѣ.

„Македонски въпросъ не сжществува. Той окончателно е разрешенъ отъ Букурещкия миръ и това справедливо разрешение е одобрено отъ самитѣ македонци. Доказателства: ентузиазма, съ който тѣ посрещнаха освободителнитѣ войски на сърби и гърци.

„При това ще си позволимъ да зададемъ единъ въпросъ на нашитѣ противници: знаятъ ли тѣ македонски д-ва въ Швейцария, да накажатъ кои сж тѣ и колко члена броятъ? Много бихме били любопитни да узнаемъ самоличността и качеството на тия интересни господа отъ Главния съветъ, безъ да отидемъ дотамъ, щото да искаме да ни обадятъ отъ кога сж надошли въ Швейцария и съ каква цель.

Отъ името на студентскитѣ югославянски д-ва на сърби, хървати и словенци „Скерличъ“, „Лозана“, „Вила“, „Женева“, „Обединение“ въ Бернъ.

Въ вестникъ Gazette de Lausanne отъ 5. I. 1919 г. се появи една статия отъ сжщия източникъ горе-доле съ сжщитѣ аргументи, плюсь единъ новъ: „Автономията на Македония е едно отъ познатитѣ срѣдства на Бъл-

тария когато се намира на тѣсно за да отстрани общественото внимание отъ злодеянията, които се вършатъ въ тая злочестна страна. Впрочемъ, никакъ не ще е мжно да се догади отъ чие име и за чия смѣтка говорятъ тия фамозни два на македонски емигранти.

Заради туй отъ името на всички сръбски два въ Швейцария, между които се числятъ мнозина сърби отъ Македония, ние протестираме и забраняваме на тѣй наречения Главенъ съюзъ на макед. емигранти да говори отъ името на сръбска Македония“.

Въ сжщия духъ се изказватъ въ Tribune de Lausanne и гръцкитѣ организации: „Кораисъ“ и „Минерва“ отъ Женева, д-вата въ Ньо-Шателъ и Фрибургъ съ следната резолюция. 1) „Като взимме предвидъ, че тѣй наречениятѣ македонски два си позволили да отправятъ апелъ до конференцията за миръ въ Парижъ, публикуванъ въ вашия вестникъ, апелъ, съ който искатъ прилагане на Уйлсоновитѣ принципи и за македонския народъ, сж чисзо и просто несжществуващи, тѣй като не може да има представители на македонския народъ, за който пръвъ пжтъ се учимъ и слушаме за сжществуването му.

2) Че членоветѣ на тоя съюзъ, който претендира да говори отъ името на македонското население, сж българи, познати пратеници на българското правителство въ София, и действуватъ по диктовката на единъ бившъ министъръ-председателъ на България.

3) Че това е само опитъ да се използватъ благороднитѣ принципи на председателя Уйлсонъ; да се повдигне въпросътъ за автономна Македония, въпросъ, който българитѣ винаги авансиратъ щомъ като бждатъ победени, както постжпиха и въ Букурещъ презъ 1913 г.;

4) Че както се доказва отъ факта, че ни дума не е ставало за автономна Македония докато германо-българскитѣ войски тѣпчаха подъ ботушитѣ си свещената земя на гръцка Македония — нито единъ гласъ отъ нѣкакъвъ македонски народъ не се чу за нѣкаква си автономна Македония;

Протестираме най-енергично противъ тѣзи машиниции на българското правителство и заявяваме на всеуслишание отъ наше име и отъ името на останалитѣ още неосвободени гърци забравени въ Букурещъ благодарение политиката на империалистична Русия, че

Македония е най-гръцка между гръцкитѣ земи и ви молимъ да я освободите въ своитѣ грижи и попечения“.

Атакитѣ срещу насъ се усиляваха. Трѣбваше да се париратъ тия атаки що идеха отъ вси страни. Ето отговоритѣ, които Главния съветъ е далъ да се публикуватъ:

Главенъ Съветъ на М. д-ва
въ Швейцария
Лозана 6. I.

Новия сръбски представителъ въ Бернъ господинъ Йовановичъ е заявилъ на нашия пратеникъ, че сръбитѣ признаватъ за другитѣ както и за себе си правото за самоопредѣляне на народитѣ, но че тѣ претендиратъ, че сж приятели на славянитѣ въ Македония, и като тѣхни покровители иматъ известни задължения къмъ тѣхъ следъ като завладѣли на три пѣти Македония. Противоречието въ което изпада г. министра е очевидно. Отъ дветѣ едно: или македонското население има права — както самия той признава — или това право принадлежи по-силния — то е *правото на завоевателя*.

Главенъ съветъ
на
мак. емиграция
7. I.
Лозана

До редакцията на в.
Tribune de Lausanne.

Четохме въ почитаемия ви вестникъ отъ 28. XI. 1918 г. статия отъ централния комитетъ на С.Х.С. дружества въ Швейцария. Позволете ни да ви заявимъ, че сръбската младежъ не разбира цельта на нашия съветъ и е въ пълно неведение по македонския въпросъ.

Македонския въпросъ е сжществувалъ и днесъ още сжществува и е откритъ; тѣй наречения Букурещки миръ не разреши нищо съ раздѣлянето на Македония между съседитѣ ѝ. Нашата борба има само една единствена цель: Да се признае и на Македония правото за самоопредѣляне така, както тържествено е било провъзгласено отъ председателя Уйлсонъ. Касае се, да види свѣтътъ има ли право и Македония да бжде свободна или ще трѣбва да бжде хвърлена на ново робство. За да задоволимъ любопитството на комитетъа кои и какви сж членоветѣ на нашитѣ дружества тукъ ние посочваме:

имената съ адреситѣ, занятията имъ и родното имъ мѣсто отъ Македония. Така ще се види, че даромъ сме обвинявани като чужди агенти. Голѣма часъкъ отъ насъ сж сегашни или бивши студенти на швейцарскитѣ университети. Като такива отъ тогава сме образували студентски дружества и сме работили и продължаваме заедно съ другаритѣ ни да работимъ за своята родина.

Така, надѣваме се, че ще останатъ доволни отъ нашия отговоръ, ония, които ни запитватъ какво представляваме ние, безъ да имъ отвъръщаме съ сжщитѣ въпроси: кои сж тѣ, отъ кжде сж родомъ и не сж ли орждия на Пашичъ.

Нашитѣ любезни съседи ни изправяха на позорния стълбъ и излагаха на показъ като измѣнници и клетвопрестѣпници. Виновницитѣ за всички престѣпления и грѣхове извършени отъ бившитѣ съюзници на България обвиняваха насъ българитѣ. Гръцкитѣ д-ва въ Лозана свикани въ общо събрание побързаха да изпратятъ въ конференцията въ Парижъ отговоръ на нашия мемоаръ публикуванъ въ вестницитѣ. Тамъ се казва, че въ писанията на нашия Главенъ съветъ се дава една форма на българскитѣ методи за обезродяване на нещастна Македония. Вмѣсто грабежи, пожари, кланета, съ които се тероризира населението и ограбватъ черкви и училища, за да станатъ насила български, сега се пишатъ мемоари. Било е време преди 50 години когато великия Гладстонъ писалъ своитѣ „български неистовства“ (bulgarian atrocity) и съ тѣхъ увлѣкълъ общественото мнение въ Европа въ полза на българитѣ, които впоследствие се сдобили съ свобода. Днесъ ще трѣбва да се обясни, че въ „българскитѣ жестокости“ българитѣ не сж жертва, а палачи. Днесъ тѣ пленяватъ младитѣ грѣчета, завличатъ ги въ България и отъ тамъ предаватъ на турцитѣ въ Мала Азия, както нѣкога еничеритѣ, тѣ сж новитѣ еничери презъ ХХ вѣкъ. Ограбватъ манастиритѣ, въ Мелникъ задигнали стотици оки златни и сребърни византийски антики; такива грабежи били организирани отъ самитѣ български офицери; германцитѣ въ Македония, въ сравнение съ българитѣ, сж ангели.

Гърцитѣ другаде писаха: Българскитѣ права надъ Македония сж една нелепостъ (non sens); нито културата, нито миналото имъ, нищо не оправдава тѣхнитѣ надменни претенции, които тъпчатъ правата на съсед-

нитѣ нации, и оповани на своята груба сила, искать тия турански пришълци отъ Мала Азия да смачкать подъ ботушътъ си сърби и гърци, народи съ антична култура и вѣковна история.

Съ тия и тѣмъ подобни истерически крѣсъци гърци и сърби въ унисонъ издигаха своя вълчи вой срещу нашата свобода безъ да ни стреснатъ съ това, макаръ да ни наричаха диваци и ни смѣсваха съ турци и унгарци.

Редомъ съ тая полемика, ние се учехме, че всевъзможни делегации отъ Македония подъ покровителството на победителитѣ заминаха въ Парижъ. Подъ № 16 извличаме следната телеграма:

До секретариата на французката, италиянската, японската, английска и американска делегации при Конференцията за миръ въ Парижъ.

Главния съветъ на македонскитѣ два въ Швейцария, констатирайки, че се позволи на една делегация отъ македонски куцовласи, които представляватъ едно незначително малцинство отъ македонското население, а намъ още не ни се дава сжщата възможность взима свободата да поднови исканията си да му се разреши да изпрати една делегация въ Парижъ за нѣколко дена само, за да бжде изслушана върху македонския въпросъ.

Оставаме и пр.

И понеже, както и трѣбваше да се очаква, отговоръ на тая телеграма не се получи, съвета изпрати друга, съ дата 7. II. 1919 г. подъ № 19:

До Негово Превъзходителство г. Клемансо.

Председателъ на конференцията за миръ въ Парижъ.

Даваме си свободата да помолимъ Ваше Превъзходителство да благоволите и позволите на една делегация отъ трима членове на Общия съветъ на македонскитѣ дружества въ Швейцария да дойдатъ въ Парижъ, само за нѣколко дена, за да представятъ предъ компетентната комисия нужнитѣ сведения върху македонския въпросъ.

Заедно съ нашитѣ предварителни благодарности, господинъ председателю, приемоте увѣрения на нашата висока почитъ къмъ Васъ.

Следватъ подписи.
(Печатъ)

Все около това време на 11. II. 1919 г. пишещия отпрати следното писмо до всесилния председателъ на С. Щ., В. Уйлсонъ, бившъ ректоръ на университета въ Принцетонъ.

Днесъ, когато очитѣ на народитѣ въ цѣлъ свѣтъ сж обърнати къмъ Васъ, председателя на Великата Транзокеанска Република, Вие, които преминахте Атлантика за да възвестите мирътъ между народитѣ и да възвърнете надеждата въ окървавения сърца на хората, не ще ли да е дръзко отъ моя страна единъ македонски българинъ да отпрати нѣколко думи къмъ Васъ отъ името на своитѣ съотечественици, изтерзани мъченици за свободата? Обръщаме се не толкозъ къмъ господинъ председателя на С. Щ., отколкото къмъ господинъ Уйлсона, прочутия професоръ, който прослави университета на Принцетонъ.

Вашата славна кариера като ученъ е позната по цѣлъ свѣтъ, ни единъ смъртенъ не я е преживѣлъ до днесъ; Вашето професорство не е нейния най-малко славенъ етапъ.

Взимамъ, прочие, куража да Ви изпратя заедно съ това писмо една отъ моитѣ брошури: Политическитѣ борби на македонскитѣ българи, печатана въ Женева въ защита на македонската кауза. Цѣлата ѝ аргументация е основава върху вашата доктрина по международното право, както е изложена въ четиритѣ точки на Вашето послание до Сената отъ 13. II. 1918 год. Осмѣлявамъ се да се нарека Вашъ ученикъ и правя това, което прави всѣки ученикъ спрямо учителя си, който го е вдъхновилъ. Апелирамъ къмъ Вашето безпристрастно правосъдие и моля съдбата на моитѣ съотечественици, македонски българи, да не бже решена безъ да се изслуша тѣхното желание и противъ тѣхната воля — съгласно на възвестениятъ отъ васъ предъ цѣлия свѣтъ, се оспорва отъ нашитѣ непримирими съседи защото то било, споредъ тѣхъ, хитра маневра на България, да спечели това, което не можа да извоюва съ силата на оржжието.

Но, за Бога! Нима ние македонците сме воювали съ някого? Нима маневрите на София, ако такива има, могат да ни лишат отъ свещеното право за самоопредѣляне, право, което, благодарение на Васъ, не е вече мечта, а реалностъ?

Днесъ Вие, Господинъ професоре, имате неизмѣримото щастие да разполагате съ една материална сила достатъчна да реализирате това, което Вие въ Вашето нежно сърдце и въ благата ви душа намирате за човѣшко — траенъ миръ между свободни народи. Не е имало и нѣма да има дѣло по-възвишено и по-благородно за единъ човѣкъ.

Ние, македонските българи, които отъ вѣкове се боримъ за да запазимъ нашата народна индивидуалностъ, ние, които въ последните 50 години страдахме и гинехме за нашата свобода; за нашата Мекедония, нашата родна земя, която срѣдъ кървави борби лежи опущена и опожарена за да възтържествуватъ Вашите принципи, на Васъ и само на Васъ се осланяме за да заживѣемъ свободни.

Непоколебими въ вѣрата си, че нашето дѣло е свещено, ние нѣмаме другъ защитникъ къмъ кого да се обърнемъ, освенъ къмъ Васъ, г-нъ професоре, единствения покровителъ на слабите и арбитъръ на правдата между народите.

Ние вѣрваме и се надѣваме на Васъ“.

На това писмо се получи ласкавъ отговоръ отъ частния секретаръ на Уйлсона, че му е било докладвано; той се интересувалъ отъ македонския въпросъ и обърналъ внимание на изпратената му брошура.

*

Знае се кръстния пътъ, що трѣбваше да измине наивния професоръ въ продължение на месеци, додето бѣ въ Европа, за да види съ очите си пълния фалитъ на неговите планове и мечти за траенъ и справедливъ миръ между народите, безъ разлика на победители и победени. Подробностите, които се интересува, ще ги намѣри въ мемоарите на неговия министъръ на външните работи Лансингъ, който подхвърля на жестока критика поведението на своя наивенъ председателъ, жертва на хитри и лукави дипломати.

Нѣщо отъ това, което ставаше въ Парижъ въ кулиситѣ на конференцията за смѣтка на Македония, се долавяше и въ Женева, идеше и до нашитѣ уши. Македонската емиграция продължаваше да прави възможното. Наближаваше подписването на мирнитѣ договори.

Македонскитѣ д-ва отпавиха една телеграма до секретариата на американската и другитѣ делегации въ конференцията съ дата 29 юлий 1919 г. подъ № 18 съ следното съдържание:

„Съ телеграмата ни отъ 18. XII. 1918 г. и меморандума ни отъ 11. I. 1919 год. най-учтиво Ви молихме да приложите и за Македония принципа за самоопредѣлянето на народитѣ както постъпихте и спрямо други потиснати народи — за тази македонска земя, потънала въ сълзи и кърви, най-жестоко измъчвана въ продължение на 40 години борба за освобождение отъ чуждо иго.

Днесъ ние протестираме енергично предъ почитаемата конференция срещу проекта за разпокъсването ѝ, както това стана въ Букурещъ презъ 1913 г., дето се постъпи съ народа ѝ като съ стадо говеда“.

Македонцитѣ, въ огромното си болшинство българи, блѣнуватъ и исквѣтъ настоятелно да образуватъ самостоятелна, автономна държава подъ закрилата на великитѣ съюзни сили, дето всѣки македонецъ да работи за духовенъ и материаленъ напредѣкъ за благото на всички, безъ разлика на вѣра и раса. Само по тоя начинъ ще настъпи траенъ миръ на Балканитѣ“.

„Македония за македонцитѣ“ е наша кличка както днесъ, така още отъ 1903 г. отъ време на Илинденското въстание. Автономията на Македония е била официално признато наше право отъ Гърция, Сърбия и България чрезъ тѣхния ултиматумъ до Турция при обявяването на войната въ 1912 г.

Позволяваме си да обърнемъ Вашето внимание върху тоя важенъ фактъ и да Ви молимъ най-учтиво да не подхвърляте цѣль единъ невиненъ народъ въ трауръ, страдания и робство. народъ далъ толкозъ незабравими жертви за свободата“.

Все презъ м. юний е билъ прѣснатъ въ повече отъ 3000 екземпляра единъ апелъ къмъ цивилизованния свѣтъ.

„Pro Macedonia“

Приютени въ гостоприемната и свободна Швейцария, чувствата ни трептатъ за нашата свидна родина, кръвъ капе отъ сърдцата ни, като виждаме печалното зрелище до което е изпаднала нашата Македония.

Фатално, въ момента, когато се заражда О. Н., когато всичко се стреми къмъ миръ и правда, Македония, която се е борила за триумфа на свободата, е изложена на клевети и интриги, съ които ѝ се подготвява ново робство, каквото се срѣща въ най-тъмнитѣ страници на тъмното срѣдновѣковие, нескончаемъ нанизъ отъ национални и религиозни гонения, изгнания, грабежи, затвори, убийства, нищо не ѝ е пощадено.

Победители, голѣми и малки, особено малкитѣ, се готвятъ да разкъсатъ и задушатъ тоя народъ, на който единственото престъпление е, че се стреми къмъ свобода и иска своето право. Общеизвестни сж подвизитѣ на ВМРО, която на 20 юлий 1930 г. повдигна Илинденското възстание съ лозунга: „Свобода или смъртъ“ и „Македония принадлежи на македонцитѣ“, що възвести великия Гладстонъ. Нѣма защо тукъ да изброяваме великия подвигъ на македонския робъ, нито да описваме жестокоститѣ, съ които бѣ потушенъ отъ въоръженитѣ тълпи на червения султанъ.

Но това ннкакъ не попрѣчи щото идеалътъ на безстрашнитѣ македонски борци съ своята чистота да очуди цѣлия цивилизованъ свѣтъ. Въ своята прокламация водителитѣ на Илинденското въхстание въ Македония заявиха: „Ние се повдигаме съ оръжие въ ржка срещу тиранията и варварството; ние действуваме отъ името на свободата и човѣщината. Нашето дѣло витае високо надъ всѣкакъвъ предразсѣждкъ на националностъ и раса; ние дължимъ, да се отнасяме като братя къмъ всички ония, които страдатъ въ мрачното царство на червения султанъ, и да смѣтаме за неприятели всички, които нападатъ беззащитнитѣ старци, жени и деца“.

Дойдоха мюрцшегскитѣ реформи, младотурската революция, балканската война, междусъюзнишката война, общеевропейската — нашия народъ-мжченикъ нищо не доби за своя кръстоносенъ походъ срещу вѣковния тираниинъ! Уви! каква гавра.

Днесъ следъ всичко това въ Македония се играе последния актъ на една ужасна трагедия. Нашата родина, купище отъ развалини и гробища на безкръстни гробове, е предоставена на ново опустошение и грабежъ отъ своитѣ алчни съседи. Заслѣпени отъ подарената имъ победа, тѣ я третиратъ по-зле отъ воюваща страна. Но тя не е воювала съ никого, тя е била неутрална, въ територията ѝ сж водени боеве, за да бжде тя завоювана. Македония повдига гласъ и вика до Бога, предъ цѣлия свѣтъ за правда; дири справедливостъ! Предъ всички съвѣсти и свѣтли умове издига викъ, да се уважи свободната воля на народа ѝ да ѝ се признае правото за самоопредѣляне. Ние, македонцитѣ, отъ името на нашитѣ апостоли и мъченици за свободата, не искаме нищо повече освенъ правото да заживѣемъ свободно въ Македония, независима, организирана въ едно кантоиално самоуправление, по подобие на демократична Швейцария и подъ покровителството на една незаинтересувана сила, Съединенитѣ Щати. За да постигнемъ това, ние предлагаме четири нѣща (следватъ известнитѣ четири пункта). Това очакваме отъ градътъ на свѣтлината, дето се решаватъ сждбинитѣ на цѣлъ свѣтъ, да се прокламира тържествено правото на свободенъ животъ, и на Македония, тази нова Швейцария на Балканитѣ.

Народи свободни!

Въ името на човѣшката взаимностъ и солидарностъ помогнете нашитѣ усилия за да изтрѣгнемъ нашето отечество отъ най-ужасна неволя и черна робиня!

Помогнете ни въ името на човѣщината. Европа има нужда отъ миръ, но не ще може да постигне справедливъ и траенъ миръ дотогазъ докато и въ Македония не се възцарятъ възвишенитѣ принципи на човѣшки правдини.

Лозана, юний 1919 г.

Следъ подписването на Версаилския договоръ стана явно, че нѣма вече какво да се очаква отъ жестоко-сърдечнитѣ победители; напразни бѣха всичкитѣ молби и апели, нищо не можеше да омилостиви мастития и фанатиченъ Клемансо, който не допушаше и дума да става за Македония. Той не бѣ сжщия, който презъ 1903 г., поканенъ да вземе участие въ едно публично събрание

свикано по инициативата на незабравимия Пресансе, пишеше: „Искамъ да ви кажа колко много съжалявамъ задето не ми е възможно да присъствувамъ въ протестнитъ митинги държани въ Парижъ, въ полза на притиснатото население въ Македония. Излишно е да Ви уверявамъ, че моитъ симпатии сж винаги спечелени за великата кауза на човъшката еманципация и свобода“. Нѣмаме вече и ония французки държавници и министри, които се отнасяха съ симпатии къмъ усилията на македонския народъ като А. Ribot, който въ заседанието на французкия парламентъ отъ 10. III. 1903 г. бѣ казалъ следнитъ хубави приказки: „Отъ македонския въпросъ ние не може и не бива да се дезинтересираме; тукъ не се касае само за човѣщина; касае се да бждемъ последователни съ ония ваши принципи, които винаги сж били почитани въ Франция: принципътъ на цивилизацията за защита на огнетенитъ и онеправданитъ“.

Следъ 16 години, презъ 1919 г. въ парижката конференция за миръ условията се бѣха измѣнили коренно, ни единъ французинъ не можеше да се яви и да заговори за правата на Македония.

Македония бѣ поднесена въ жертва на интереситъ на великитъ държави и подѣлена между тѣхнитъ съюзници сателити сърби и гърци. Единствената надежда ние възлагахме пакъ на Америка. дето бѣха организирани отъ тамошнитъ емигранти македонски дружества, които работятъ дружно съ насъ.

Ние си припомнювахме за помощта, която Съединенитъ щати сж оказали при зараждането на българския народъ и освобождението ни. Ние узнахме, че американскитъ експерти, още презъ февруарий 1919 г., се оттеглиха отъ конференцията, когато видѣха, че западна Тракия се отнима отъ България. Днесъ вече има положителни доказателства, че Уйлсонъ е останалъ непоколебимъ въ своитъ симпатии къмъ България, и специално къмъ насъ, македонскитъ българи.

Това се потвърждава и отъ мемоаритъ на Лансингъ, министъръ на външнитъ работи на Съединенитъ щати и сътрудникъ на Уйлсона въ Парижъ. Американската делегация предъ конференцията е искала македонския въпросъ да се разреши съгласно волята на населението чрезъ плебисцитъ — като се издигне Македония въ автономна и независима държава.

Това знаеха враговетъ на Македония и ето защо бѣха турили всички машинации въ действие още отъ по-рано да накаратъ американското правителство да обяви война на България — за да се злоупоставятъ българитѣ и по този начинъ да ни се отнеме единствения гласъ въ защита на нашитѣ безспорни права. Известния вече Рейсъ пълнеше вестника си за да доказва, че българитѣ сж вѣроломни и коварни и че тѣ лжжаты и Америка и затова тя трѣбва непременно да имъ обяви война. Най-много той нападаше управляващия въ София американската делегация, достапаментния Мърфи, и го обвинява като заинтересуванъ партизанинъ на българитѣ и македонцитѣ. За благосклоннитѣ усилия на Уйлсона да сключи отдѣленъ миръ съ България, знаемъ и отъ други източници. Гръцкитѣ вестници публикуваха телеграмитѣ размѣнени между Венизелоса и неговия пълномощенъ министъръ въ Парижъ Романосъ, отдето се учимъ, че непримиримия Клемансо отсѣчено е заявилъ на Уйлсона, че не може той да се мѣси по тоя въпросъ, понеже не е воювалъ съ България. За отдѣленъ миръ съ България се изказалъ и Лойдъ Джоржъ, който предложилъ да се свика въ Римъ конференция. Сжщия Клемансо отговорилъ веднага рѣзко и отрицателно, защото абсолютно е билъ решенъ да не сключва отдѣленъ миръ.

На 17 юлий 1919 г. една телеграма е била изпратена отъ името на 30 хиляди души македонци емигранти въ България и 45 000 отъ Америка. Нашия Съветъ въ Швейцария бѣше въ постоянна връзка съ сънародниците ни въ Сев. Амер. щати и всичко вършихме съ тѣхно съгласие, като тѣхни пълномощници.

Ето и съдържанието ѝ

„Нѣма човѣшка сила, която да е въ състояние да заличи нашия стремежъ за свобода, да изкорени болкитѣ отъ преживѣнитѣ мѣчения и да пресѣхне пролѣтата кръвъ за земята, дето първи пѣтъ сме видѣли Божи свѣтъ; нѣма сила която да ни застави да забравимъ издигнатитѣ бесилки, зиналитѣ гробове, изкланитѣ семейства, опожаренитѣ кѣщи, селища и разоренитѣ домове, въ нашата обезлюдена Македония.

Ние искаме нашата родна земя свободна, ние искаме правото да живѣемъ и да умремъ за нашата родина, тамъ дето сж останали коститѣ на нашитѣ бащи

и прадеди, тамъ дето сж останали нашитѣ деца, жени и сестри и престарѣли родители.

Делегатитѣ на България били поканени да подпишатъ нѣкакъвъ договоръ за подѣлбата на Македония между съседитѣ ѝ.

Заявяваме най-тържественно, че тѣ не представляватъ никого и нѣматъ никакво право да разполагатъ съ териториитѣ на македонската земя. Ние Ви молимъ преди да решавате сждбата на едно население отъ 1,000,000 македонски българи, да изслушатъ поне една малка делегация отъ наша страна.

Конференцията безсѣмнено има правото да сжди и осжда — но безъ да е обида за когото и да е — ние считаме, че че поне толкозъ имаме право да бждемъ изслушани колкото турцитѣ, албанцитѣ, хърватитѣ, белуинитѣ, арабитѣ, литванцитѣ, летонцитѣ, черкезитѣ и пр.

Ние апелираме къмъ моралната сила, която представлявате, сжщата оная сила, която донесе победа на Антантата и която се заключава въ възтържествуването въ принципа на народноститѣ и правото на народитѣ да се самоопредѣлятъ.

Преписи отъ тоя апелъ сж били изпратени и до G. Clémenceau, A. J. Balfour, N. White, Pichon, Titoni и баронъ Makio.

Всичкитѣ усилия на Уйлсона — тоя благороденъ и великъ американецъ — се осуetyаха отъ интригитѣ и кознитѣ на тия двама държавници, за които историята още не си е казала последната дума, Лойдъ Джорджъ и Клемансо особено последния, който се подигра съ „наивното простодушие“ на Уйлсона; за народитѣ си тѣ сж велики и заслужили, може би, патриоти, но насъ македонцитѣ, те хвърлиха въ нова робия. Днесъ, 12 години следъ сключването на мирнитѣ договори, появиа се вече тѣхни съграждани, които да посочватъ, че тоя великъ французинъ, който иронизираше „наивното простодушие“ на Уйлсона, остави на Франция и на цѣла Европа единъ тежъкъ миръ пѣленъ съ зародиши на нови войни.

* * *

Ньойския договоръ ознаменува разпокжсването на нашата Македония, наново подхвърлена на черна робия. Като да не ѝ стигаха явнитѣ ѝ врагове, изплуваха

на повърхността гадни хорица, изчадия на нашия народъ. Ние ги знаехме и познавахме още отъ по-рано, но сега тѣ вече безсрамно манифестираха своя занаятъ, като се мъчеха да проникнатъ въ срѣдитъ на македонскитѣ емигранти. Тѣ поне работѣха срещу пари; жалко бѣше, че се намѣриха такива наивни хорица, които се поддаваха да влизатъ въ сношения съ неприятелскитѣ агенти, ужъ за да узнаятъ нѣщо и да помогнатъ, да услужатъ, а въ сжщностъ да ни издадатъ. Докато за насъ бѣ мечта да проникнемъ въ лагера на нашитѣ неприятели, да узнаемъ що става тамъ, тоя родъ подлещи издаваха и майчиното си млѣко, и само пакостѣха на македонското дѣло.

При това отчаяно положение главния съветъ на македонскитѣ д-ва въ Швейцария продължи да освѣтлява свѣтовната съвестъ върху безспорнитѣ права на Македония. Съветътъ печаташе статии, устройваше срещи съ видни представители на швейцарската мисль и проповѣдваше, че Македония е стожера, около който се върти въпроса за миръ и война на Балканитѣ, а следователно и на Европа. Съседитѣ ѝ алчни за завоевания, целятъ чрезъ грабежа на нашата земя да достигнатъ хегемонията на Балканитѣ, защото вѣрно е, че който владѣе Вардарската долина, държи въ подчинение останалитѣ балкански държавици и ще ги мачка политически и икономически.

Оставете ни свободни да заживѣемъ мирно и тихо и ние ще станемъ крайгълния камѣкъ на сътрудничество между всичкитѣ балканци; ще настѣпи миръ и благоденствие; ще се пресушатъ интригитѣ и, апетититѣ на велики хищници, които дебнатъ и вече сж се насочили къмъ нашата земя, както бѣ и по-преди, когато Австрия се стремеше да се добере до Солунъ, презъ Сърбия, а Русия до Цариградъ, презъ България. Ние извикваме „Македония на македонцитѣ“, равноправенъ членъ на балканската конфедерация, е било и си остава нашето сгѣдо. Ако съседитѣ на Македония не се вразумятъ да работятъ за една Балканска федерация, тѣ всички ще се източатъ въ взаимни борби и ще загинатъ. Ние ги зовемъ къмъ търпимостъ и братство; тамъ е бждещето и спасението на всички ни балканци; иначе, всредъ пожари, въоръжени конфликти и революции ще доразсипемъ хубавата си земя, и безъ туй

разорената и озлочестена Македония. Защото македонца не ще да търпи чуждо иго. Правото, интереситъ, добре разбранитъ интереси на България, Сърбия, Гърция изискватъ и налагатъ автономията на Македония. Тръбва да престане пагубния шовинистически бѣсъ и да се прекрои балканския менталитетъ, покваренъ отъ петвѣковно робство. Ако водачитъ на тия още млади и буйни страни не сж съзнали още тая проста истина, ако не могатъ да я видятъ, тѣ не сж истински родолюбци, а неприятели на своитъ страни, които, несъзнателно работятъ за заробването имъ, сжщо тѣй както постъпиха тѣхнитъ прадѣди, що доведоха турцитъ на Балканитъ за да достигнатъ до Буда-пеща и Виена. Турското робство не ще ли е поука отъ историята? Защо ще избиватъ своята енергия и жизненостъ въ борби и умрази едни срещу други за да паднатъ въ нова робия? Не ще ли проумѣятъ и видятъ най-после, че само обединението е силата, която ще застави ненаситнитъ вълци, що ни заобикалятъ, да ни респектиратъ?

На първо време, престанете да мародерствувате съ нашия народъ, дайте помощна ръка на борческа Македония, за да влезе и тя въ бждещата конфедерация и ще видите каква сила ще представляваме всички ние обединени. И за да не остане нито една народностъ неоправдана, ни едно малцинство недоволено, ние искаме и ще настояваме въ нашата родина всички да се ползватъ съ културни права, на всички да се гарантира общинско управление, духовни и граждански училища на майчинъ езикъ. Ние ратуваме Македония да се организира по образа на Швейцария, раздѣлена на кантони, съ всички гаранции на вѣрскитъ и езикови малцинства, кждето се намиратъ, колкото малобройни да сж тѣ, убедени, че това го искатъ върховнитъ интереси на изтерзаната Македония, и на цѣлитъ Балкани.

Ние ще работимъ Македония да стане Швейцария на източна Европа. Нима тя е по-малко годна за автономно управление отколкото една Албания, дето съжителствуватъ мохамедани, католици и православни? Тамъ дето живѣятъ въ една държава тоски, геги, мати, мидрити и др.? До кога ние македонцитъ ще служимъ за размѣнна монета между нашитъ съседи?

По тоя пжтъ, съ време ще се издигнемъ чрезъ приятелски договори, които ще ни доведатъ до сътруд-

ничество съ нашитѣ съседи, за благо то на македонският народъ единъ отъ най-жизнеспособнитѣ на Балкана, въ полза на съседитѣ, които ще се опропастятъ заради насъ, кой да ни завладѣе.

Гарантирайте ни свобода, оставете ни на мира! Ще се явятъ заслѣпени патриоти, които ще кажатъ: македонски народъ ли? Такова чудо нѣма. Македония е само едно географическо понятие; тамъ живѣятъ сѣрби, гърци, бѣлгари, куцовласи, турци, но македонци нѣма. Македонскиятъ народъ е ваше изобретение, то е единъ абсурдъ. Добре, твърде добре. Но какво да кажемъ тогава за тая благословена страна, дѣто цѣвти свободата, тая Швейцария, която ни е приютила насъ македонскитѣ прокудени? И тукъ въ Швейцария има германци, фрѣнци и италианци, три народности; има католици, протестанти, пълна свобода на словото и на сѣвъстѣта. Обаче, всички тѣ сѣставляватъ единъ народъ, швейцарския, най-щастливия и най-свободолюбивия въ цѣла Европа. Нима и Швейцария е единъ абсурдъ? Ако това е така, ние искаме и нашата Македония да стане втори абсурдъ въ Европа.

Но дотогазъ, защо ние македонцитѣ ще бждемъ третиранни и малтретиранни като неприатели?

Ние сме парииитѣ на Европа. Противъ кого се бихме ни? 50 години воювахме ние за нашата свобода, която искаме да бжде свободата на Балканитѣ.

Балканци, внимавайте да не докарате вѣлка въ кошарата; вашитѣ потомци никога нѣма да ви простятъ тази измѣна. Немезида не забравя и тя ще получи своята отплата.

Македония, сѣрдцето на Балканския полуостровъ, географически строго разграничена и исторически обособена отъ вѣковетѣ ще се бори за своята свобода и ще я добие.

Идеалътъ на македонския народъ, въ мнозинството бѣлгарски, е да получи свобода за всички народности въ Македония, която да стане сѣединителна брѣмка между съседитѣ, що враждуватъ и се изтрѣбляватъ за нейната територия. Служейки на тоя великъ идеалъ, ние дълбоко вѣрваме, че служимъ и на васъ и на мирътъ на Балканитѣ, на цѣла Европа, за да станеме ние факторъ на миръ на нашата свидна родина. Борцитѣ, които сѣ коститѣ си покриха Македония, се пожертву-

ваха не само за насъ българитѣ, но и за всички други македонци отъ каквнго и да сж вѣра и народностъ. Вѣрни на тѣхния заветъ, и ние искаме независима свободна Македония съ свободни македонци. Ние мечтаемъ да станемъ основатели на Балканската конфедерация, да откриемъ пътъ за благоденствие на балканскитѣ народи. Въ Бѣлградъ, Атина и София могатъ да говорятъ и да разправятъ за жизнени интереси, за икономически излази, за исторически права, за географически закони и други такива нелепости. Всичко това е прикритие на мародери, съ коварни планове за нашето заробване. Разговаряйки на тази тема съ единъ виденъ сърбинъ, единъ отъ нашитѣ, е чулъ отъ устата му: Ама Вардарската долина била населена съ българи; кралъ Петъръ подписалъ тържественъ съюзенъ договоръ съ България и е призналъ Македония за българска. Всичко това така е. Ние обаче трѣбваше да защитимъ нашитѣ жизнени интереси. Следъ войната съ турцитѣ България премного се засили и разпростре; тя искаше непременно да има четири морета, да засѣнчи Сърбия и нищо не отстъпваше. Това ни единъ сърбинъ не можеше да допустне. Вишитѣ държавни интереси на сърбитѣ повеляваха, и ние се съюзихме съ гърцитѣ, макаръ да знаехме колко сж тѣ вѣроломни и коварни. Съ тѣхъ не, ами и съ дявола щѣхме да се съберемъ, за да се спасимъ отъ хигемонията на България.

Но за насъ, македонскитѣ българи, не тамъ стои въпросътъ. Ние съ никого не сме воювали, съ никого не сме се съюзявали, противъ никого не сме комплотирали. Ние никого никога не сме опълномощавали да прави изявления отъ наше име. Политиканитѣ отъ съседнитѣ столици не сж отъ никого оторизирани, нѣматъ никакво качество, за да могатъ да говорятъ отъ наше име и да ангажиратъ нашето бъдеще. Само ние, синоветѣ на Македония прокудени въ Швейцария, дето можемъ да се изкажемъ, свободно представляваме желанието и волята на македонския народъ говоримъ отъ негово име и заявяваме за нашата родна Македония, по примѣра на Соломоновата майка, не раздѣляйте нашия нѣродъ, не го третирайте като добитѣкъ, не го разпокъсвайте! Ние найнастойчиво поддържаеме, че всичкитѣ аргументи на нашитѣ съседи, които целятъ да раздѣлятъ и да разграбятъ нашата земя, сж безъ зна-

чение предъ волята на македонския народъ, изразена чрезъ свободенъ плебисцитъ. Само едно допитване до народа, е, което ще реши съдбата на нашата злочестна родина.

Съседи на Македония, братски народи!

Народностното съзнание у насъ, македонцитъ, е дълбоко вкоренено въ душата ни. тая мистична мощъ, която съ никакви усилия не ще успѣйте да я изтрѣгнете, защото е безсмъртна. Отърсете се отъ пагубния бѣсъ, който ни води право къмъ пропастъ. Македония може да ни спаси, но тя може и да ни завлѣче и да погуби всички ни: зависи какъ гледаме на нейната свобода. За похитителитъ и мародеритъ Македония ще бжде оная рибена костъ, която ще ги задави. Вниавайте, хегемонията на единъ балкански народъ надъ останалитъ е злокачественъ блѣнъ, който само нещастия ще докара на всички, на първо мѣсто на носителитъ ѝ, Надмощието на единъ надъ останалитъ, може да бжде идеалъ само на военна фанатизирана клика и да предизвика нови войни, които ще ни доведатъ до взаимно изтрѣбление и ще отворятъ вратитъ на Балкана на ония, които дебнатъ момента да ни заробятъ. Не е, прочее, хегемонията на едного, а свободата на всички, които посрѣдъ миръ ще ни насочи къмъ култура и добруване. Но затова необходимо е да се отърсимъ отъ наследенитъ пороци на петвѣковно робство и да заживѣемъ спокойно и мирно.

Такива и тѣмъ подобни бѣха приказкитъ, увещанията, да ги наречемъ проповѣдитъ, които държеха македонскитъ емигранти въ Швейцария, когато имъ се отдаваше случай и възможность да заговорятъ съ нѣкого отъ нашитъ съседи. Но това бѣше голѣма рѣдкость. Почти никой отъ тѣхъ не приемаше да заговори съ единъ българинъ отъ Македония, понеже тамъ българи нѣмало и всѣки, който така се назовава, трѣбва да е платенъ агентъ на българското правителство. Тѣ бѣха победители, опиянени и заслѣпени отъ неочакванитъ успѣхи: това бѣше достатъчно основание. И нищо повече.

Къмъ края на свѣтовната война, свѣтътъ бѣ обрѣгналъ вече и жадуваше само за миръ и спокойствие. Никой не искаше и дума да слуша за разпригъ между балканци. Нашата задача въ Швейцария бѣ свършена,

уви! безъ успѣхъ. Македония бѣ наново разпокжсана и поробена. Ние се върнахме съ наранени души, потънали въ скръбъ съ единствената утеха, че успѣхме поне да кажемъ това, що македонския народъ желае; да издигнемъ гласъ за правда, съ твърда вѣра, че легитимнитѣ му права рано или късно, трѣбва да ги добие и ще ги добие.

Бележка. Публикуванитѣ тука документи сж извлечени въ преводъ отъ архивата на Съюза на македонскитѣ дружества въ Швейцария. Оригиналитѣ сж на френски или английски.

Цѣлата архива е прибрана и предадена въ сигурни ржце на съхранение. Единъ день, когато Македония заживѣе свободно, тѣ ще дотрѣбватъ като историческа справка.

Нар. Библиотека, София

Още стотици книги на дейци родени
в географска област Македония
може да намерите на:

www.strumski.com

Библиотека „Струмски”
е създадена в памет на
загиналите за Родината.

Voivode Dimiter Madjarov before the remains of two comrades in arms killed in the battle of Ferres